

juni 2003
JAARGANG 29 - NR. 3

Hak-al

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

Natuur-
ontwikkeling
in de
Steenwaard

Ekster en
eksterogen

Excursie naar
de Zouwe

Verse
vogelaar

Waarom de
giraffe giraffe
heet

Nummer 3

Het voorblad
De Steenwaard
Culemborg

Foto: Berend
Masselink

- 04** Van de leesplank
- 05** Vogelcursus voor beginners - een verslag
- 06** Vraag en aanbod
- 08** De eerstjaarwaarnemingen in 2002
- 10** Natuurontwikkeling in de Steenwaard en de gevolgen voor de vogels
- 15** Waar komt die naam vandaan
- 17** Van de Leesplank (extra)
- 18** Mythen en legenden der NVWC
- 19** Moerasvogels van de Zouwe - verslag van de excursie van 10 mei
- 20** Medewerking gezocht voor het Vliegend hert
- 21** Verse vogelaar
- 23** Waarom heet de Giraffe, Giraffe?
Vogels in en om Culemborg
- 27** Adressen
- 28** De Agenda

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
0345 - 51 98 47

Redactieadres:
vanveen.geleedst@planet.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Ellen Geleedst,
Harry van de Warenburg,
Ruud Post
JanDirk Buizer (webbeheer)

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Middelkoopstraat 1A
4102 CE Culemborg
e-mail: info@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Vormgeving:
Ruud Post

Druk:
Jacobs Repro Service
Culemborg

Distributie:
J.J. Geleedst, K. van Elst,
Th. & A. Boudewijn, P. van Es,
C. van de Ham, L. van Jaarsveld,
M.&M. den Hartog, W. van Ree,
W.&C. Rubers, W. de Rooij,
Y. Jakobs-Lammers, T. Valkenburg,
F. Waroux, L. v.d. Kooij en
H. v.d. Warenburg

Lidmaatschap:
De Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht en wordt
gratis verspreid onder haar leden.

Van de redactie

Beste Hak-al lezers,

Zo vlak voor de zomervakantie ploft er nog een Hak-al op de mat. En hoewel het daar een paar weken geleden nog niet naar uitzag, is het toch nog een goed gevulde editie geworden. We moesten er als redactie echter wel behoorlijk aan trekken om de kopij overal vandaan te slepen. Wat dat betreft, geldt nog steeds de oproep aan de leden spontaan kopij in te sturen. Lever een bijdrage aan een rubriek, schrijf een column, maak de lezers ergens op attent of schrijf zomaar een verhaal dat iets met de natuur of natuurbeleving te maken heeft. Lange en korte stukken, briljant of beroerd geschreven, het maakt niets uit, we zien het graag tegemoet.

Na al dit gebedel ten behoeve van toekomstige Hak-als uiteraard ook iets over deze editie. De lezers kunnen in ieder geval hun hart ophalen bij een uitgebreid artikel van Bram Rijksen over de Steenwaard. In dit artikel -dat eerder in De Kruisbek verscheen- wordt uitgebreid stilgestaan bij de recente natuurontwikkeling in dit gebied en wat dat voor invloed heeft gehad op de samenstelling van de lokale vogelwereld. Vogels zijn toch al prominent aanwezig in deze Hak-al. Zo is daar uiteraard de rubriek 'Vogels in en om Culemborg' van Jouke Altenburg, doet Yvonne Gasau verslag van een vogelexcursie naar de Zouweboezem en behandelt Ellen Geleedst eksters en eksterogen in haar rubriek 'Waar komt die naam vandaan?' Verder geeft Ingrid Hille Ris Lambers een impressie van een geslaagde vogelcursus voor beginners. Jan-Dirk Buijzer speelt een prominente rol in de deze keer door Arjan Brenkman verzorgde rubriek 'Mythen en Legendes', terwijl hij zelf een interessante bijdrage levert over eerstejaarwaarnemingen. Ten slotte doet Anouk Post uit de doeken waarom een giraffe giraffe heet, terwijl Leo van der Kooij ons trakteert op een dubbele Leesplank. Kortom, genoeg leesvoer om eens uitbegreid voor te gaan zitten. Of neem de Hak-al mee op vakantie en laat u inspireren tot een vakantieverhaal voor de septembereditie.

Veel leesplezier!

Louis van Oort

Van de leesplank

Periode: december 2002 tot en met februari 2003

door Leo van der Kooij

Hier volgt weer een bloemlezing van de belangrijkste artikelen en nieuwsfeiten, waarbij de meeste aandacht uitgaat naar datgene wat voor onze vereniging en de zaken waarmee die zich bezighoudt van belang is.

't Alternatuurtje

Niet alleen bij ons in de buurt maar ook elders in het Rivierengebied worden steeds meer zilverreigers waargenomen. Zo meldt 't Alternatuurtje tien kleine en twee grote zilverreigers in de Biesbosch op 23-08-2002.

De Domptoren

Bij onze burens, de Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden wordt reikhalzend uitgezien naar de kerkuil. Inmiddels zijn er 23 speciale nestkasten geplaatst. Tot nu toe (2002) bleven ze onbewoond. Toch is er hoop, want de kerkuilenstand in Zuid-Holland gaat langzaam maar gestaag omhoog.

Argus

De andere politieke wind die sinds vorig jaar in Den Haag waait, is voor natuurminnend Nederland een gure tegenwind gebleken. Ook de jagerslobby rook zijn kans om het 'anti-jachtbeleid' af te schieten. In Argus worden hiervan talrijke voorbeelden gegeven. In het artikel 'Groot alarm!' van de hand van Pauline de Jong worden zeven moties geciteerd die alle op 5 november zijn ingediend en op 12 november zijn aangenomen. Welke politieke partijen hiervoor verantwoordelijk zijn, laat zich raden.

Geldersch Landschap

In Geldersch Landschap wordt de onlangs verschenen Atlas van de

Nederlandse Broedvogels voor wat betreft Gelderland tegen het licht gehouden. De conclusie is dat Gelderland 188 broedvogelsoorten kent (van het totaal van 240 soorten in heel Nederland, dus 78%). De Zwarte Specht blijkt in Gelderland zijn bolwerk te hebben. Bijna de helft van alle broedparen in Nederland broedt in onze provincie. Met reden heeft het Geldersch Landschap de Zwarte Specht in de atlas gesponsord.

De Levende Natuur

Het laatste nummer van 2002 van De Levende Natuur is geheel gewijd aan het onderwerp broedvogels. Op bladzijde 200-201 zijn in acht kaartjes de belangrijkste veranderingen sinds de eerste atlas (1973-1977) in beeld gebracht. Het interessantst zijn die kaartjes waarop de zogenaamde Rode-Lijstsoorten als een groep zijn uitgelicht. Het valt op dat de uiterwaarden van de rivieren relatief veel bedreigde soorten herbergen. Anderzijds gaat het met de groep als geheel op veel plaatsen de verkeerde kant op. Veel te veel soorten hebben in de afgelopen 25 jaar terrein moeten prijsgeven.

Nederlandse Faunistische Mededelingen

In Nederlandse Faunistische Mededelingen zijn het vooral de insecten die de eerste viool spelen. Roy Kleukers schrijft over nieuwe waarnemingen van sprinkhanen en krekels in Nederland (pagina 87-103) en geeft hiermee de nodige aanvulling op de in 1997 verschenen atlas van de Nederlandse sprinkhanen.

SOVON-Nieuws

In SOVON - nieuws komen onder andere de zeldzame broedvogels aan de orde. De Grote en de Kleine Zilverreiger breiden zich flink uit. Slechtvalk en Oehoe krijgen steeds meer vaste grond onder de voeten. Brandganzen nemen spectaculair toe, op afstand gevolgd door Canadese Ganzen. Op een slaapplaats in Amsterdam werden maar liefst 1140 Halsbandparkieten geteld. Ook de Nachtzwaluw blijft het goed doen, maar Korhoen en Duinpieper die een overeenkomstig

biotoop prefereren, staan op het punt uit ons land te verdwijnen.

Vogelnieuws

Ook in Vogelnieuws wordt gerapporteerd over de jachtlobby, die de aanval heeft geopend op de per 1 april 2002 ingevoerde Flora- en Faunawet. Op blz. 16 (zie jrg. 16, nr. 1) wordt gemeld dat het de Purperreiger van de Zouweboezem voor de wind gaat. Afgelopen jaar waren hier 124 broedparen. Het succes zou wel eens kunnen liggen aan het feit dat er veel meer Grote Modderkruipers (een soort vis) zijn gekomen na de aanleg van een nieuw moeras van achttien hectare. In dit nieuwe moerasje werden maximaal zestien purperreigers geteld die daar gelijktijdig foerageerden.

Van Nature

Het is algemeen bekend dat de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) grote vertraging oploopt. Nog steeds worden er te weinig financiële middelen vrijgemaakt. In Van Nature meldt Natuurmonumenten dat er afgelopen jaar slechts 1260 hectare is aangekocht. Om de doelstelling; realisatie van de EHS in 2018 te kunnen halen, had dit 2650 hectare moeten zijn, ruim twee maal zoveel dus.

Ontvangen tijdschriften:

't Alternatuurtje -

Natuurbeschermingsvereniging
Alternatuur- jrg 22 nr 2 (januari 2002)

Argus - de Faunabescherming- jrg 27 nr 4 (december 2002)

Blad -IVN Tiel- jrg 14 nr 4 (winter 2002)

Boomblad -Alterra- jrg 14 nr 6 (december 2002) en jrg 15 nr 1 (februari 2003)

De Dompfoorn -Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden- jrg 36 nr 4 (december 2002)

Gelders Landschap - jrg 24 nr 4 (winter 2002)

Jaarverslag 2001 Gelders Landschap

De Kruisbek -Vogelwacht Utrecht- jrg 45 nr 5 (december 2002)

De Levende Natuur - jrg 103 nr 6 (november 2002) en jrg 104 nr 1 (januari 2003)

Natuurbehoud -
 Natuurmonumenten- jrg 34 nr 1
 (februari 2003)
 Natuur en Milieu -Stichting Natuur
 en Milieu- jrg 26 nr 12 (december
 2002) en jrg 27 nr 1/2
 (januari/februari 2003) en jrg 27
 nr 3 (maart 2003)
 Lutra - vereniging voor
 Zoogdierbescherming en
 zoogdierkunde - jrg 45 nr 1 (sep-
 tember 2002)
 Nieuwe Wildernis -Stichting
 Kritisch Bosbeheer- jrg 8 nr 26
 Nieuwsbrief -European
 Invertebrate Survey (EIS)
 Nederland- nr 35 (december
 2002)
 Nederlandse Faunistische
 Mededelingen nr 17 2002
 NVL Nieuwsbrief -
 Mededelingenorgaan van de
 Nederlandse Vereniging voor
 Libellenstudie- jrg 6
 nr 4 (december 2002)
 Sovon Nieuws - jrg 15 nr 4
 (december 2002)
 Van Nature -Vereniging
 Natuurmonumenten- jrg 12 nr. 11
 en 12 (november en december
 2002) en
 jrg 13 nr 1 en 2 (januari en febru-
 ari 2003)
 Vlinders -De Vlinderstichting- jrg
 18 nr 1 (februari 2003)

Vogelcursus voor beginners

een verslag

door
Ingrid Hille Ris Lambers

Al ruim voor aanvang stromen op 21 mei de cursisten binnen in Clubgebouw de Ketelvink op de eerste avond. Al uit de aanmeldingen bleek de overweldigende belangstelling voor de vogelcursus die de vogelwerkgroep van de NVWC had georganiseerd. De cursus bestaat uit drie avonden waarin theorie en excursie zijn gecombineerd. De docenten zijn Annette van Berkel, Louis van Oort en Ruud Post, alledrie van de vogelwerkgroep. De coördinatie is in handen van Inrid Hille Ris Lambers.

Bijna 40 mensen doen mee met de cursus dus de Ketelvink zit helemaal vol. Het boek 'Vogels over de vloer' vormt de leidraad voor de lesstof en iedereen bladert aandachtig mee. Docent Annette van Berkel bespreekt zo'n twaalf vogels die in de stad voorkomen. Zij gaat in op verschillende mezensoorten, hoe je ze kunt herkennen, wat ze eten en wat kenmerkend gedrag is.

Zij gaat in op de achteruitgang in de aantallen mussen en spreeuwen en de redenen daarvan. Hoe bijvoorbeeld huizen en tuinen in de afgelopen jaren minder aantrekkelijk zijn geworden om in te nestelen en voedsel te zoeken.

Kraaiachtigen, zoals ekster, roek, kraai en kauw blijken haar bijzondere belangstelling te hebben en zij vertelt dat deze vogels lang zo roofzuchtig niet zijn als men denkt. Hooguit in de periode dat zij zelf hun jongen grootbrengen, pikken zij wel eens een jong vogeltje of een paar eieren uit een nest. De rest van het jaar eten ze veel insecten die wij als schadelijk beschouwen, waardoor ze bijvoorbeeld voor de landbouw juist nuttig zijn.

Na de theorie splitst de groep zich op en maken de cursisten een wandeling door de wijk onder leiding van de drie docenten. Veel van de besproken vogels blijken in de buurt aanwezig te zijn. De docenten wijzen op de uiterlijke kenmerken, zang en typerend gedrag, waardoor de vogels al snel voor ieder te herkennen zijn. Na een informatieve avond gaat iedereen weer naar huis met huiswerk: het beluisteren van de cd met vogelgeluiden, de soorten één voor één op de repeat-stand zodat ze in het geheugen gegrift worden.

Ezelsbruggetjes

De tweede avond wordt verzorgd door Louis van Oort. Hij vertelt waar je op moet letten als je een vogel ziet die je nog niet kent. Niet meteen het vogelboek pakken, maar eerst goed kijken. Welke kleuren heeft het dier op de verschillende lichaamsonderdelen? Hoe groot is hij ongeveer? Door ook eerst op gedrag en zang te letten wordt het opzoeken makkelijker.

Louis bespreekt op deze avond een aantal wat minder bekende soorten, die ook vaak lastig onderling te onderscheiden zijn. Het zijn onder

De theorie, foto: Ingrid Hille Ris Lambers

andere de heggenmus, winterkoning, grauwe vliegenvanger, de zwartkop, fitis en de tuinfluiter. Hij vertelt hoe je ze kunt herkennen en hij laat de zang van de vogels horen. Een aantal ezelsbruggetjes vergemakkelijkt de herkenning van de zang. Sommige vogels zingen hun eigen naam (tjiftjaf), of ze maken een typerende alarmroep die klinkt als twee vuurstenen die tegen elkaar worden geslagen (zwartkop), of er zit een mitrailleur-rachtige triller in het lied (winterkoning).

Na de theorie, de praktijk: de hele groep trekt het veld in. Natuurpark de Zump is een ideale plaats voor de excursie; een groot deel van de soorten die besproken zijn, komt hier voor. Vanwege de dichte begroeiing zijn de vogels moeilijk te zien; het komt dus des te meer op de herkenning van zang aan. Dat gaat de meeste cursisten inmiddels best goed af.

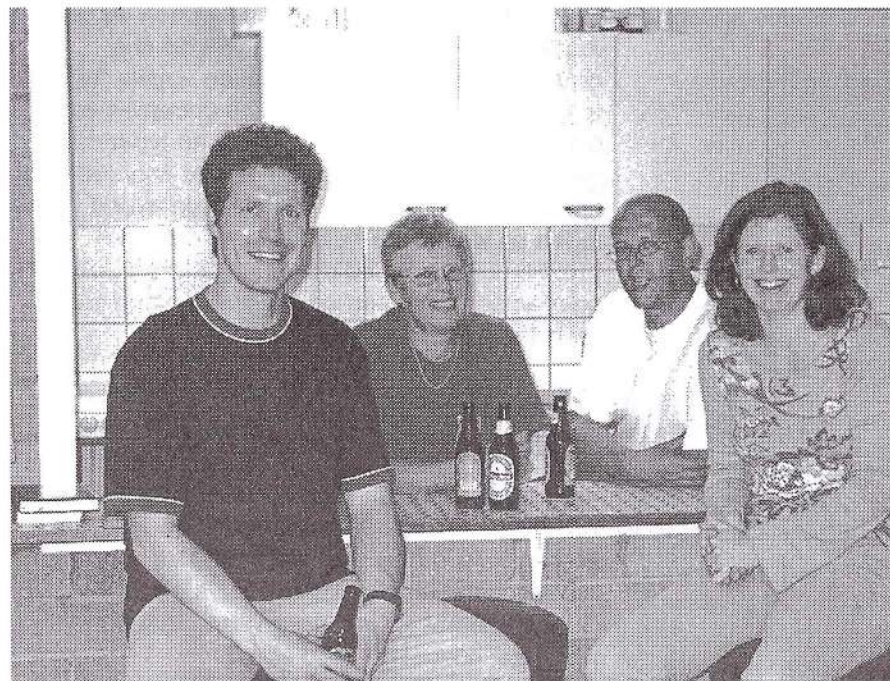
De praktijk, foto: Ingrid Hille Ris Lambers

Enthusiast

Ruud Post verzorgt de derde en laatste avond. Onder andere de bosuil, steenuil, verschillende spechten- en duivensoorten komen aan de orde. Ook wordt ingegaan op de NVWC en de activiteiten van de vogelwerkgroep. Een wandeling door stadspark De Plantage vormt de afsluiting. De vogels zijn goed op dreef, groene en grote bonte specht, staartmees, tuinfluiter, roodborst, ze zijn allemaal te zien en te horen.

De deelnemers zijn enthousiast geraakt en hebben dankzij de cursus een handreiking gekregen om vogels in hun omgeving te herkennen.

Er is veel belangstelling voor een in het voorjaar te organiseren uilenexcursie. Via e-mail zal de groep daarvan op de hoogte gehouden worden.

De docenten; vlnr. Louis van Oort, Annette van Berkel, Ruud Post en coördinator Ingrid Hille Ris Lambers

Vraag & Aanbod

De Hak-al is het clubblad van de NVWC en een clubblad is uiteraard bedoeld voor het onderling contact tussen de leden. Een rubriek waarin leden onderling bepaalde zaken te koop/te ruil aanbieden of vragen past daar dan ook uitstekend bij. Daarom vanaf deze editie de nieuwe rubriek Vraag & Aanbod. Het is daarbij de bedoeling dat de leden zaken die met onze gezamenlijke hobby te maken hebben (boeken, apparatuur e.d.) kunnen aanbieden of vragen. Voor andere oproepen of medelingen (bijvoorbeeld: 'hulp in de huishouding gezocht'; 'klusjesman biedt zich aan') is in deze rubriek geen plaats.

(advertentie)

Te koop aangeboden:

Telescoop Swift Searcher oculapen 20 x en 40 x in goede staat, helder beeld voor € 275,-

Tevens een stevig statief merk Slick met schroefpoten voor € 75,-.

Bij aanschaf van beide artikelen in één kooop 10% korting.

Belangstellenden kunnen bellen met Leo v.d. Kooij: 0345 - 515450.

De eerstejaarwaarnemingen in 2003

door Jan-Dirk Buizer

Wanneer het voorjaar uitbreekt, kijkt iedereen met spanning uit naar de eerste zomergasten. Dit jaar is op de webstek van de NVWC een lijst met eerstejaarwaarnemingen in 2003 bijgehouden. In eerste instantie ging het alleen om (broed)vogels. Later is ook een tabel toegevoegd met vlinders die in de omgeving gezien worden of die mogelijk te verwachten zijn. Van de vogels wordt al langer bijgehouden wanneer ze binnenkomen. Daardoor konden de eerstejaarwaarnemingen van vogels van vorig jaar en de vroegste waarneming in ons werkgebied ooit ook in de tabel gezet worden. Van de vlinders waarschijnlijk ook, maar die gegevens heb ik nog niet.

Met die oude gegevens is het leuk vergelijken. Inmiddels zijn alle vogels op twee na binnen. Alleen de zomertortel en de nachtegaal zijn nog niet gemeld. Van de vlinders zijn er nog meer soorten niet gemeld. Sommige zijn gewoon wat later, maar er zijn er ook een paar waarvan het lang niet zeker is dat ze ook gezien worden, zoals het groot dikkopje en de gele luzernevlinder. De citroenvlinder is allang gezien, ook door mij. Maar ik ben vergeten de datum op te schrijven (oef!) en van anderen heb ik geen waarnemingen doorgekregen. Geef hem dus alsnog door!

Zijn er nu opvallende dingen dit jaar?

Als we de vogels vergelijken met voorgaande jaren zien we dat de meeste vogels in 2003 niet extreem vroeg waren. Veel vogels waren zelfs aan de late kant. Maar van enkele soorten zijn dit jaar de vroegste waarnemingen ooit in ons werkgebied gedaan, zoals de gierzwaluw en de bosrietzanger. Eén waarneming springt eruit: de wielewaal is al op 13 april gemeld, ook op landelijke schaal een zeer vroege datum. Doorgaans is de wielewaal zeer gelijkmatig en komen de wielewalen ook allemaal kort na elkaar binnen. Verder is er echter nog geen enkele waarneming van een wielewaal aan mij doorgegeven. De wielewaal wordt zeer weinig op trek gezien. Over de vlinders valt wat minder te zeggen, omdat ik daarvan geen gegevens van vorig jaar heb. Door het prachtige weer in het voorjaar leken een aantal soorten in elk geval vrij vroeg te zijn. In Zuid-Limburg zag ik met pasen al de eerste icarusblauwtjes rondvliegen. Hier waren ze niet zo vroeg. Wat in elk geval nog leuk is op te merken, is het bericht van de vlinderstichting op 8 mei van dit jaar (met dank aan Cees Witkamp die het bericht overnam in Waarden vol Vogels):

Nieuws internetsite Vlinderstichting Pas op! De distelvlinders komen...

8 mei 2003

In de afgelopen weken zijn er nogal wat vlinderaars in Zuid-Europa geweest en daar bleken de distelvlinders enorm te trekken. Vele duizenden vlinders vlogen in een rechte lijn naar het noorden. Als het onderweg een beetje meezit zullen ze ook binnenkort bij ons aankomen. Inmiddels zijn er al wel distelvlinders in Nederland gezien, maar de grote hausse moet nog komen. In de Spaanse Pyreneeën was 2 mei een topdag, dus laten we goed in de gaten houden wanneer deze vlinders hier aankomen.
De Vlinderstichting

Op 7 mei zag ik in ons werkgebied de eerste distelvlinder. Deze zag er trouwens helemaal niet uit alsof hij een lange reis achter de rug had. Hij had net zo goed net uit de pop gekropen kunnen zijn, zo gaaf en mooi van kleur was hij nog. Op zaterdag 10 mei schreef ik op de webstek het volgende:

"De Distelvlinders zijn weer in grote getale terug. Tijdens een fietstocht van Culemborg naar Amerongen waren er onderweg diverse te zien. Onder andere in de Rijswijksche Waard, bij de post Wijk bij Duurstede, langs de weg vanaf Rijswijk naar de burg over het Amsterdam-Rijnkanaal, in de Rijswijkse Waard westelijk van het kanaal (daar eiafzettend op akkerdistel) en bij de Kerswerf (territoriaal)."

En op 12 mei schreef de Vlinderstichting:

Distelvlinders vervolg...

12 mei 2003

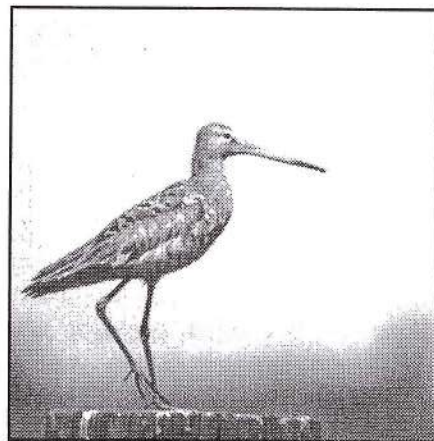
Op 8 mei meldden wij dat de distelvlinders in Zuid-Europa in groten getale aan het trekken waren.

Inmiddels worden er al overal in het land distelvlinders gemeld. Soms gaat het om meerdere exemplaren bij elkaar, maar of het de grote instroom al is zal pas over een paar weken blijken. Als u distelvlinders ziet, geef ze dan door via www.natuurkalender.nl

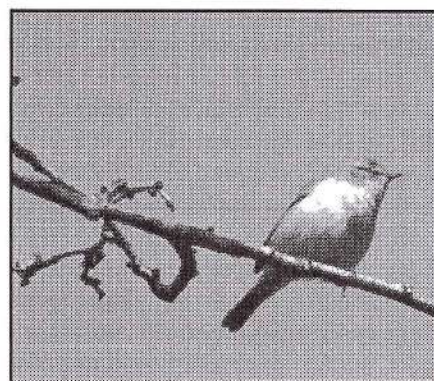
Zo leuk kan fenologie nu zijn!

Volgend jaar wil ik de eerstejaarwaarnemingenpagina op de webstek verder uitbreiden. In elk geval met de bloei van planten en wellicht ook met amfibieën. Stuur dan dus allemaal je eerstejaarwaarnemingen in naar info@nvwc.nl

Soort	Aantal	Datum 2003	Plaats	Waarnemer 2003	Datum 2002	Waarnemer 2002	Vroegste waarneming	Waarnemer
Zomertaling	1	15 maart	Baarsemwaard	Jouke Altenburg	16 maart	?	27-2-2000	Kars Veling
Boomvalk	1	3 april	Ronde Haven	Berry Lucas	28 april	Paul van Veen, Jan Dirk Bulzer	26-3-1987	Gerard van Ruiten
Visdief	1	18 april	Strang nabij Telpost	Jouke Altenburg	21 april	Paul van Veen	3-4-1999	Gerben Mensink
Grutto	3	16 februari	Baarsemwaard	Stijn Brand	3 februari	Arjan Brenkman	3-2-2002	Stijn Brand
Kluut	1	15 maart	Baarsemwaard	Jan Dirk Bulzer	?	?	12-3-2001	Paul van Veen
Kleine Plevier	2	15 maart	Kerswerf	Jan Dirk Bulzer	16 maart	?	12-3-2001	Chris Harmsen
Zomertortel					10 mei	Jouke Altenburg	2-5-1992	Arjan Brenkman en Stijn Brand
Koekoek	1	19 april	Beusichemse Waard	Paul van Veen	21 april	Paul van Veen	8-4-1998	Marjan Schutte en Theo Boudewijn
Gierzwaluw	1	17 april	Merelweg	Loes Plaisier	24 april	Paul van Veen	19-4-2001	Paul van Veen
Oeverzwaluw	1	22 maart	Steenwaard	Marcel van der Tol e.a.	7 april	Paul van Veen	15-2-1979	Berry Lucas
Boerenzwaluw	1	20 maart	Steenwaard	Marcel van der Tol & Hanneke Hoogvliet	23 maart	Paul van Veen, Ellen Geleedst	17-3-2001	Saskia Janssen en Jan Dirk Bulzer
Huiszwaluw	2	17 april	Jachthaven	Stijn Brand en Chris Harmsen	20 april	Paul van Veen	24-2-1977	Berry Lucas
Nachtegaal					?	?	19-4-1988	Leo vd Kooij
Blauwborst	1	5 april	Rietplas Fort Everdingen	Jouke Altenburg	?	?	4-4-1998	Leo vd Kooij
Zwarte Roodstaart	1	29 maart	Parijsch West	Jouke Altenburg	?	?	12-2-1982	Joost Schuurman
Gekraagde Roodstaart	2	17 april	Eendenkooi Marijnwaard + Zeedijk	Peter van Horsen	?	?	14-3-1990	Nel vd Kooij
Sprinkhaanzanger	3	26 april	Regulieren	Louis van Oort en Yvonne Gasau	4 mei	Deelnemers Big Day	16-4 '93 en '99	A. Brenkman, S. Brand, G. Mensink
Rietzanger	1	25 april	Veerweg Beusichem	Paul Hoekstra	?	?	21-4 '75 en '79	C. Kalden, K. Tiemstra en T. Bot
Bosrietzanger	1	22 april	Kruising Zeedijk-spoor	Stijn Brand	28 april	Jouke Altenburg	25-4-1992	Gerard v Ruiten
Kleine Karekiet	1	30 april	Rijswijksche Waard	Stijn Brand en Arjan Brenkman	21 april	Jouke Altenburg	10-4-1976	Henkjan Kleivit
Spotvogel	1	30 april	Zump	Stijn Brand en Arjan Brenkman	?	?	2-5-1998	Kars Veling en Annette v Berkel
Braamsulper	1	28 april	Willemslaan	Leo vd Kooij	23 april	Jouke Altenburg	10-4-1996	Leo vd Kooij
Grasmus	1	17 april	Drift, Lage Veld	Peter van Horsen	24 april	Guido Mauro	18-4-2000	Marjan Schutte en Annette v Berkel
Tuinfluit	1	26 april	Meent	Jouke Altenburg	?	?	9-4-2000	Jouke Altenburg
Zwartkop	1	30 maart	Redichemse Waard/ Regulieren	Dani ⁿⁱ Beuker/ Jaap Schots	31 maart	Annette van Berkel	?	
Tjiftjaf	1	24 februari	Boomgaard Julianahoeve	Jouke Altenburg	10 maart	Paul van Veen e.a.	15-2-1999	Chris Harmsen en Stijn Brand
Fitis	1	29 maart	Regulieren/ De Duinen	Bruce Collie/ Paul van Veen	4 april	Leo van der Kooij	25-3-2000	Ruud Post en Annette v Berkel

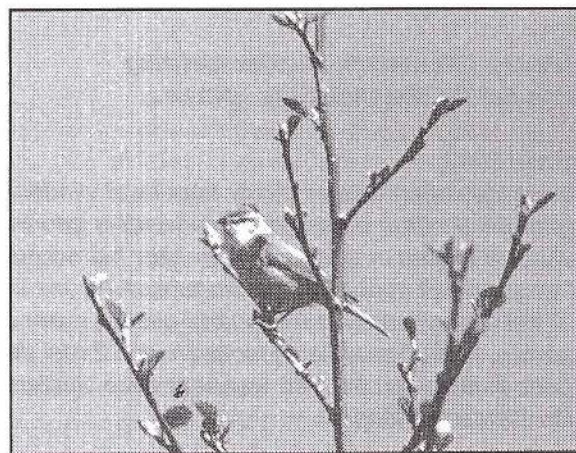
Grutto, foto: Paul van Veen

Tjiftjaf, foto: Paul van Veen

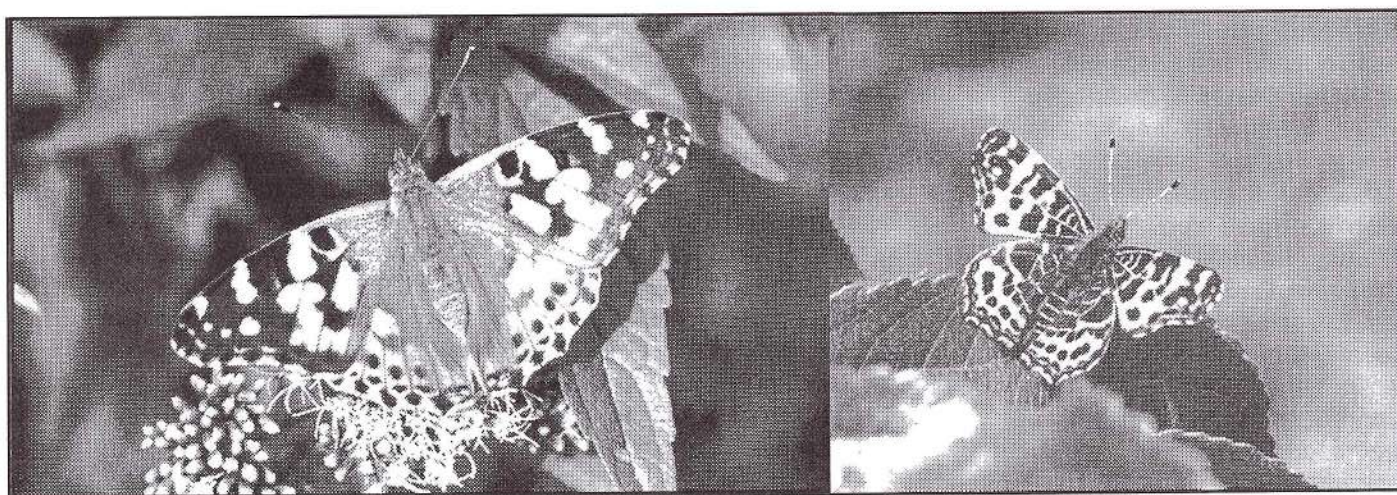

Grasmus, foto: Paul van Veen

Fitis, foto: Paul van Veen

Soort	Datum 2003	Plaats	Waarnemer 2003
Zwartspriddikkopje			
Groot Dikkopje			
Koninginnepage			
Groot Koolwitje	15 april	Baarsemwaard	Jan Dirk Buizer
Klein Koolwitje	24 maart	Goilberdingerdijk	Annette van Berkel
Klein Geaderd Witje	22 maart	Goilberdingerdijk	Annette van Berkel
Oranjetipje	13 april	Thijsselaan	Kars Veling
Gele Luzernevlinder			
Oranje Luzernevlinder			
Citroenvlinder	???		
Kleine Vuurvlinder			
Boomblauwtje	14 april	Triosingel	Rob van de Haterd
Icarusblauwtje	10 april	Baarsemwaard	Jouke Altenburg
Dagpauwoog	14 maart	Holderweg	Annette van Berkel en Jan Dirk Buizer
Distelvlinder	7 mei	Baarsemwaard	Jan Dirk Buizer
Atalanta	23 februari	Achterweg	Paul van Veen
Kleine Vos	23 maart	Goilberdingerdijk	Annette van Berkel
Gehakelde Aurelia	23 maart	O.N.-laan / de Meent	Jaap Schots / Jan Dirk Buizer
Landkaartje	15 april	Baarsemwaard	Jan Dirk Buizer
Koelvinkje			
Bruin Zandoogje			
Oranje Zandoogje			
Bont Zandoogje	25 april	Baarsemwaard	Jan Dirk Buizer
Argusvlinder	28 april	Tuin Merelweg	Jouke Altenburg

Distelvlinder, foto: Kars Veling

Landkaartje (voorjaar), foto: Kars Veling

Natuurontwikkeling in de Steenwaard en de gevolgen voor de vogels

door Bram Rijkse

De eerste keer

Voor mijn eerste kennismaking met de Steenwaard moet ik terug naar de winter '85/'86 waar een Middelste Bonte Specht een hoofdrol in speelt. Dit lijkt een onlogische combinatie maar ik ga het u uitleggen. Eens was er een tijd zónder vogellijn, zonder semafoontjes en zonder zgn. nieuwsgroepen (de oudjes onder ons kunnen zich dat ongetwijfeld nog herinneren...). Het al of niet bekend worden van de aanwezigheid van een zeldzaamheid in Nederland was in grote mate afhankelijk van het toeval, of je moest het geluk hebben tot een select groepje vogelaars te behoren dat zo ongeveer álles wist (de toenmalige Dutch Birding Association met een eigen telefoonschakeling). Zo niet, dan hoorde je vaak pas een week of wat later welke heerlijkheden er her en der allemaal gezien

waren.

Begin december 1985 liep ik echter nietsvermoedend Amelisweerd binnen om Boomklevers te zoeken (die 'had' ik toen nog niet, geloof ik) en werd ter hoogte van de brug over de Kromme Rijn geconfronteerd met verschillende uiterst geconcentreerde vogelaars die, zo bleek, op zoek waren naar een Middelste Bonte Specht. Zoals bekend, werd deze ook gevonden en was hij gedurende enkele weken vaak langdurig en fraai te bekijken. In die periode was ik daar dus ook vaak te vinden, evenals diverse mensen uit dat eerder genoemde selecte groepje vogelaars. En zo hoorde je nog 's wat. Bijvoorbeeld van 'een Zeearend bij de Lek' of zoiets; voor iedere beginnend vogelaar een sterk tot de verbeelding sprekende droomsoort, zeker in die tijd. Begin januari 1986 ging dat gerucht nog steeds in het rond, maar nu ook voorzien van een plaatsnaam: Culemborg.

Op 6 januari pakte ik dus de trein vanuit Utrecht en liep in de loop van de middag vanaf het station van Culemborg richting de Lek en stak deze met behulp van de veer-

pont over. Tijdens de overtocht hield ik scherp de lucht in de gaten om te voorkomen dat ik ook maar iets zou missen op het moment dat 'De Deur' over zou komen vliegen... Zo kwam ik bij de Steenwaard en het was duidelijk dat de Zeearend hier nog níet was geweest, want in de uiterwaarden was niets te merken wat zou kunnen wijzen op recente paniek of een aanvalspoging. Integendeel: wat een vogels liepen en zwommen hier rond!

Grote groepen ganzen vlogen over en ter plekke zaten Riet-, Kol- en zelfs Brandganzen (wel 20!), tientallen Wulpen en honderden Smienten. Om het wintergevoel te completeren lieten een Blauwe Kiekendief, Bonte Kraaien (3), Kleine Zwanen (35) en een groep van zo'n honderd Veldleeuweriken zich mooi bekijken. Prachtig! Geweldig! Haast vergat ik dat ik hier nu even niet voor de lol kwam maar dat er 'n Zeearend gescoord moest worden...

Helaas; het begon te schemeren en ik moest naar huis, maar zelfs zonder Zeearend had de Steenwaard een behoorlijke indruk op me gemaakt en niet alleen door de aanwezige vogels.

De breedte en uitgestrektheid van de uiterwaard met z'n lichte glooiingen in het terrein, de knotwilgen, de verspreid staande meidoorns en de rietputten onderaan de dijk, op dat moment ook nog 's lichtjes bedekt met een dun laagje sneeuw vergezeld van flarden nevel, gaven het geheel een bijzonder authentiek Hollandse Rivierenuitstraling.

Vogels in de Steenwaard 'oude vorm'

Toch was het pas jaren later dat de Steenwaard bij mij weer in beeld kwam als 'vogelkijkgebied'. Tot die tijd werd er tijdens fietstochten met Wilco Stoopendaal 'en passant' wel eens een uitstapje die richting op gemaakt, maar meestal concentreerden deze tripjes zich toch rond Nieuwegein en Tull en 't Waal. De keren dat ik níet meefietste moest ik overigens bekopen met het missen van enkele bijzonder leuke soorten in de Steenwaard, zoals een Grauwe Franjepoot en een Porseleinhoen.

In 1993 kwam ik in Houten wonen en al snel bleek hoe leuk het kon zijn om een soortenlijst van je eigen gemeente bij te houden. En de uiterwaarden tussen Hagenstein

en De Heul bij Schalkwijk bleken een dankbaar gegeven voor dit doel te zijn: ongeveer 210 van mijn 235 Houtense soorten zijn inmiddels langs deze route gezien!

Langs dit traject waren een paar locaties die er -vooral kwantitatief- over het algemeen uitsprongen. De Oude Lekarm bij de stuw van Hagesteijn, de uiterwaarden net ten oosten van Fort Honswijk en De Heul/Buitenwaard bij Schalkwijk waren zulke punten waar vaak flinke aantallen vogels zaten.

En eigenlijk viel de Steenwaard daar een beetje buiten; daar ging het juist meer om de karakteristieke soorten die je in de loop van het voorjaar met een beetje geluk kon verwachten bij de rietputjes, zoals Blauwborst, Sprinkhaanzanger, Zomertaling, Bruine Kiekendief en Waterral.

In het najaar en in de winter werd het dan vaak wat spannender met het verschijnen van Bokjes en groepen ganzen die vaak aangevuld werden met Kieviten en Wulpen. En hoewel het meer dan eens voorkwam dat er bijna niks zat, bleef het voor mij een favoriet plekje, al was het maar door de landschappelijk bijzondere sfeer die de waard uitademde.

In de loop van de jaren negentig werd duidelijk dat er wat stond te gebeuren in de Steenwaard. Er werd gesproken over ontgraven, nevengeulen, dijkdoorstekingen en oerbossen. Dat beloofde wat...

Vanaf 1997 werden de effecten van de toekomstige natuurontwikkelingsplannen al duidelijk zonder dat er ook maar iets aan natuur 'ontwikkeld' was: steeds meer percelen werden niet of nauwelijks meer gemaaid met als gevolg dat veel graslanden enerzijds flink verruigden of zich anderzijds juist ontwikkelden tot bloeiende graslanden.

Het jaar daarop leverde dat prachtige plaatjes op met, afhankelijk van de periode, diepgele Boterbloemweilanden of prachtige velden paarsbloeiende Akkerdistels. Als bekroning op deze vorm van beheer (of liever: non-beheer) verschenen er hier weer zingende Grauwe Gorzen en dat was voor het eerst sinds de laatst vastgestelde territoria aan het eind van de jaren

zeventig. Helaas is er waarschijnlijk niet gebroed, maar het had wel wat; op een zwoele zomeravond zo'n rinkelende gors met bungelende pootjes boven een ietwat verdroogde ruig-bloeiende akker van paaltje naar paaltje te zien fladderen. Als er gelijktijdig onderaan de dijk door een paartje Bruine Kiekendief uitbundig gebalst wordt boven het riet en een Blauwborst zingt vanuit een knotwilg langs het zandpaadje zijn longen uit het fragiele lijfje, dan is er niet zoveel fantasie voor nodig om je voor te kunnen stellen hoe het er in de tijd van bv. Jac. P. Thijsse ongeveer uitgezien moet hebben.

Op 5 juni 1999 zag ik de Steenwaard voor het laatst in de zo vertrouwde vorm. Enige afwijkende en ietwat verontrustende in het bekende plaatje was op dat moment een knalgele graafmachine die een paar vierkante metertjes grasland ontgraven had. Een beetje verdrietig aanschouwde ik deze ingreep in het o zo karakteristieke landschap en vroeg me af of het altijd wel een zo'n verbetering was, al dat 'genatuurontwikkel' enzo. Gelukkig was daar die laag langsvliegende Alpengierzwaluw die me in één klap een stuk vrolijker stemde. Het bleek een voorbode van veel mooie waarnemingen

De natuur wordt ontwikkeld

Na de bouwvakvakantie werd het werk, dat voorzichtig begonnen was, met grote voortvarendheid hervat. De eerste keer dat ik, na die gedenkwaardige 5 juni, de waard weer bezocht, was het inmiddels begin augustus en overduidelijk bleek dat men niet stilgezeten had: een groot gedeelte van de Steenwaard was vrijwel letterlijk op z'n kop gezet en was shockerend onherkenbaar veranderd. Alsof het opgraven van een oude vliegtuigbom een beetje anders was verlopen dan gepland!

Maar -opportunistisch als ze zijn- vogels zaten er al. De honderden Kieviten en Kokmeeuwen die in het ondiepe water op de zandplaten stonden werden geflankeerd door een stel Bosruiters, Oeverlopers, Kemphanen, Watersnippen en Zomertalingen terwijl op de oever vier Ooievaars rondstapten. Dit

beeld bleef gedurende de rest van het najaar in grote lijnen gehandhaafd, waarbij de verschuivingen in trekpieken van verschillende soorten steltlopers en eenden goed te herkennen waren. Waren het de ene week nog twintig Bosruiters die samen met Witgatjes en Groenpootruiters het hart sneller deden kloppen, enkele weken later waren het weer de Kleine, Bonte en Krombekstrandlopers en Zilverplevieren die de Steenwaard eventjes aandeden. De steile zandwanden en smalle stromende waterloopjes gaven een on-Hollands maar wel erg spannend beeld.

De eerste winter 'Steenwaard nieuwe stijl' (1999/2000) deed de andere goede vogelkijkpunten langs het traject een beetje naar de achtergrond verdwijnen, simpelweg omdat er, na een grondige 'inspectie', vaak geen tijd meer over was om de andere locaties te bezoeken. Leuk in die winter waren de grote groepen Wulpen, Goudplevieren en Watersnippen, terwijl een Slechtvalk of Pontische Meeuw zo nu en dan voor de nodige spanning zorgde.

Vroeg in het voorjaar van 2000 leek de Steenwaard 'klaar'.

Graafmachines en zandwagens verschenen nog maar sporadisch en de gecreëerde zandplaten en kreekjes werden razendsnel ontdekt door zowel doortrekkende als broedende vogels. In korte tijd ontpopte het gebied zich als dé ornithologische attractie van Midden-Nederland met de meimaand als één groot hoogtepunt voor veel Utrechtse vogelaars. Enkele 'highlights' uit die bewuste periode:

Maart: groepen van 60 Bontbekplevieren en 50 Bonte strandlopers tussen 700 Grutto's,
April: iets rustiger maar wel leuke soorten waaronder Kluten, Blauwborst, Dwergmeeuwen en diverse ruiters. De laatste dagen waren echter allesbehalve rustig:
29-4: 1 Baltische Meeuw +/- 400 Kleine Mantelmeeuwen 1 Casarca 1 Kanoet
30-4: idem, aangevuld met

- 2 Steenlopers
- 4 Rosse Grutto's
- 22 Dwergmeeuwen
- 2-5: 3 Noordse Kwikstaarten
+/- 200 Oeverzwaluwen
- 5-5: 1 Terekruiter
2 Zwartkopmeeuwen
- 12-5: 1 Temmincks Strandloper
- 14-5: 1 Kleine Zilverreiger
- 15-5: 1 langsvliegende 'bruinroodstaartige klauwier'...
- 21-5: Engelse gele Kwikstaart
> 300 Boeren-, Huis- en Oeverzwaluwen...
- 22-5: 1 Roodstuitzwaluw
- 24-5: 1 Drieteenstrandloper

Ondertussen werd er tijdens deze waarnemingen volop gebroed en/of gebalst door o.a. Bergeenden, Zomer- en Wintertalingen, Kluten, Kleine Plevieren en Kemphanen. Kortom; een groot feest waarbij vooral de Baltische Meeuw, de Terekruiter en Roodstuitzwaluw voor een grotere bekendheid van de Steenwaard in Nederland zorgden. Na mei volgde traditiegetrouw een rustige junimaand maar begin juli verschenen de eerste trekvogels die op weg waren naar het zuiden alweer, in de vorm van Lepelaars, strandloperjes en een paar Visarenden. Bovendien bleken 100-en meeuwen de Steenwaard weer als slaappleats in ere hersteld te hebben, waardoor de avonden vaak zeer onderhoudend waren, onder andere door de aanwezigheid van meerdere Pontische en Geelpootmeeuwen. Ook 24 juli was typisch 'one of these nights' met (naast de aanwezige meeuwen) in korte tijd een Zwarte Wouw, Kleine Jager, Reuzenster, Casarca en 2 Roodhalsfuten.

De rest van het jaar werd gemarkeerd door onder andere doortrek van veel steltloperjes en leuke zangvogels als Strandleeuwerik en Sneeuwgorst, de aanwezigheid van meer dan 300 Watersnippen, een Roerdomp, twee Kleine Zilverreigers, een Slechtvalk en twee Zilverplevieren.

Als slaap- en rustplaats bleek de waard steeds aantrekkelijker te worden: op 19 oktober telde ik samen met Ted Hoogendoorn +/- 4000 Kok-, 1000 Storm-, 185 Zilver-, 35 Kleine en 6 Grote Mantelmeeuwen. Een

recordaantal (voor mij althans) van 1050 Wulpen was op 18 december aanwezig tussen zo'n 2200 Kolganzen.

Het wordt stil(ler)

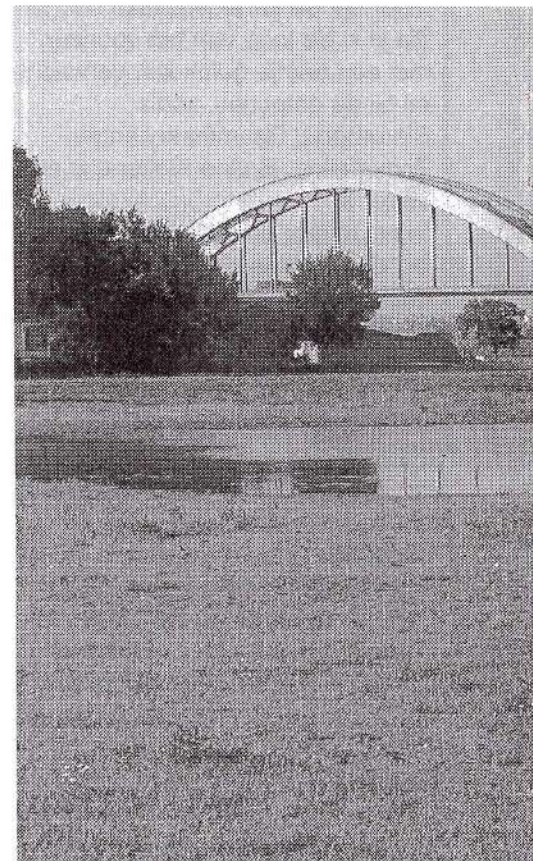
In 2001 was het allemaal al wat minder gek; landschappelijk gezien kwam het gebied 'in rust' en de dynamiek die het jaar 2000 in meerdere opzichten zo kenmerkte was verdwenen. Langzaam maar verliep de Steenwaard iets van dat magische. Neemt niet weg dat er natuurlijk nog zat gebeurde in dat jaar, zoals die Roodhalsgans in een grote gemengde groep Kol- en Brandganzen of die -min of meer overzomerende Eider of die rondvliegende Dwergster. En spannend was eind april ook het optreden van twee paartjes Oeverloper die druk aan het baltsvliegen waren en een foeragerende groep van zo'n twintig Zwarte Sterns was natuurlijk ook niet te versmaden, maar toch... het verschil met het jaar ervoor was vaak groot.

Ook in het afgelopen jaar (2002) bleek dat de Steenwaard ornithologisch gezien aan kracht heeft ingeboet. Verassingen bleven achterwege, maar de soorten waarbij het landelijk voor de wind gaat lieten zich niet onbetuigd: een groepje van dertien Lepelaars in september, nu en dan 's een Grote en/of Kleine Zilverreiger en 's winters grote aantallen Smienten en Kolganzen bepaalden vaak het beeld. Slechts af en toe viel er in de trektijd 's een Bosruiter of Tureluur in maar al met al 'hield het niet over'. Ook de populariteit onder vogelaars nam een beetje af; veel van hen beschouwden de Steenwaard inmiddels als "een aardig gebied met vooral veel eenden". Voor een groot gedeelte was dat ook wel verklaarbaar: het gebied verloor al vrij snel iets van z'n open karakter. Plantengroei zorgde er in ras tempo voor dat de zandplaten veranderden in groene (schier)eilandjes waar de meeste steltlopers en meeuwen niets meer te zoeken hadden.

Nog even terug

Wat was nu eigenlijk ook alweer de

aanleiding om in 1999 een dergelijk karakteristieke uiterwaard zó 'op de schop' te nemen en het gebied totaal te veranderen? Wel, deels is dit terug te voeren op de extreem hoge waterstanden in 1993 en 1995 waarna Rijkswaterstaat de berekening van het Maatgevend Hoogwater moest bijstellen. Dit betekende dat krachtens de nieuwe Deltawet Grote Rivieren de dijken verbeterd moesten worden over een lengte van zo'n 600 kilometer, waaronder bijvoorbeeld ook het gedeelte tussen Jaarsveld en Schoonhoven. De grond die hiervoor gebruikt moest

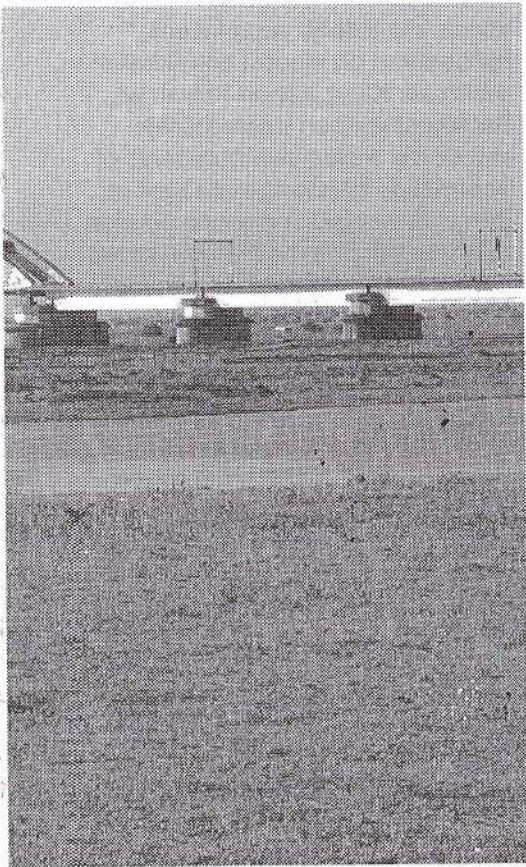

Steenwaard, foto: Berend Masselink

worden kwam onder andere uit de Steenwaard, waar in totaal 600.000 kubieke meter zand en klei is weggehaald. De uitvoering van dit gedeelte van het gehele project was in handen van de dijkbeheerder; het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden. Het mes sneed hiermee aan twee kanten; de dijken konden verbeterd worden terwijl het waterbergend vermogen van De Lek vergroot werd. Immers; het winterbed van de rivier werd dieper.

Nog een belangrijk punt in de ontwerpfase was een ingenieus plan

van het Waterleiding-bedrijf Midden-Nederland om het rivierwater via, zogenaamd 'oeverfiltratiewinning' in de Steenwaard voor te zuiveren en richting de Utrechtse Heuvelrug te transporteren. Hiermee zou de verwachte toename in het waterverbruik in de provincie, dat zou ontstaan door grootschalige woningbouw, opgevangen en de verdroging in natuurgebieden en de heuvelrug beperkt kunnen worden. Gedurende de werkzaamheden kwam men tot de conclusie dat het nog wel 's mee kon vallen met de verdroging (...?) en werd er besloten het overigens

toch ook wel erg kostbare idee te laten varen. Een groot gedeelte van de nevengeul, dat om technische redenen specifiek voor dat doel ontworpen was, was toen echter al wel gegraven. In de huidige vorm is dit gedeelte goed te herkennen door de hoge en niet bepaald natuurlijk aanvoelende dijk aan de westkant van het gebied.

Staatsbosbeheer speelde de belangrijkste rol wat betreft de ontwikkelingen voor natuur en recreatie.

Gemengde belangen, gemengde gevoelens

In het gehele project waren dus vier partijen betrokken: Rijkswaterstaat, het waterleiding-bedrijf, de dijkbeheerder en Staatsbosbeheer. Vier partijen waarvan de invalshoek van de belangen verschillend waren. En tijdens de werkzaamheden bleek nogal eens dat natuurontwikkeling en natuurwaarden niet altijd bovenaan de prioriteitenlijst stonden van de betrokkenen. Zo zag ik door graafactiviteiten de bestaande rietputten droogvallen waarin verschillende grote vissen langzaam lagen dood te gaan, ik zag machines met rupsbanden die om welke reden dan ook in het voorjaar de licht begroeide zandplaten weer 'mooi schoon' opleverden (op dat moment jammer voor die Kleine Plevieren en andere grondbroeders en het broedverdachte paartje Kluut), ik zag meer dan eens machines vlak langs steile afgekavelde oevers rijden waar Oeverzwaluwen net bezig waren holen te graven... Al met al geen acties die getuigden van erg veel natuurbesef of misschien was dat besef er wel maar kregen commerciële belangen de voorrang. Ook bij de verdere inrichting van het gebied kan men zo z'n vraagtekens hebben. Hoe mooi had één en ander bijvoorbeeld kunnen zijn als er wél een open verbinding met de rivier gecreëerd was waardoor er door fluctuerende waterstanden een veel grotere dynamiek in het landschap was verzekerd en waardoor ook het dichtgroeien van zandplaten werd geremd?

En als een ontwikkelingsvisie van een gebied in zekere zin zó wordt gepresenteerd dat 'er weer sprake moet kunnen zijn van een situatie waarin de natuur haar gang weer kan gaan', dan lijkt de vraag gerechtvaardigd waarom grote gedeeltes alsnog bewerkt en beplant moesten worden met bosplantsoen waaronder boomvormers als Populieren en Wilgen. Men zal toch niet het idee hebben dat de oerbossen waar Zwarte Ooievaars en Zeearenden in broeden óók aangeplant zijn...?

Wat dat betreft zou men er voor kunnen pleiten om in dergelijke 'nieuwe

natuur' juist de successie met de verschillende kenmerkende begroeiingstadia haar gang te laten gaan en af te wachten welke planten, struiken en bomen er op welke plek spontaan opkomen. Of om te bezien waar dit juist niet gebeurt, doordat diverse factoren een kale bodem veroorzaken.

Het lijkt toch typisch Nederlands: de natuur mag best haar gang weer gaan maar dat moet zich dan wel volgens de Hollandse opgeruimdheid, geordendheid en netheid voltrekken.

Daarnaast werd het gebied, met uitzondering van de gans- en eendrijke wintermaanden, opengesteld voor het grote publiek. En hoewel de bedoeling hierachter goed zal zijn, namelijk om de mensen de mogelijkheid te bieden de natuur niet alleen vanachter prikkeldraad en hekken te kunnen bewonderen, is het waarschijnlijk dat vooral de recreatiedruk zal toenemen. Ongetwijfeld zal dit ten koste gaan van zowel flora als fauna door betreding van vegetatie en toename van onrust tijdens het broedseizoen. Nestelende soorten zullen verstoord worden terwijl in andere gevallen potentiële broedvogels op voorhand al afhaken om de simpele reden dat ze het hier te druk vinden.

Toename van natuurwaarden

Zoals vaker gebeurt bij grootschalige ontgravingen voor natuurontwikkeling, zag men ook in de Steenwaard in korte tijd een explosieve toename van diverse vogels en dan met name in het aantal doortrekkende soorten. Sommige opspuitreinen, die er tijdelijk als een natuurgebied uit kunnen zien, kennen trouwens ook een dergelijk verschijnsel, met Snel en Polanen bij Woerden wel als het meest aansprekende voorbeeld. Maar het was altijd weer opvallend hoe snel zo'n luilekkerland (voor zowel vogels als vogelaars) veranderde nadat er gestopt was met graafwerkzaamheden. In de meeste gevallen ontstond er vanaf dat moment, weliswaar een fraai natuurgebied dat tegelijkertijd door begroeiing een stuk openheid verloor, waardoor ecologische ontwik-

kelingen zich wat minder opvallend manifesteerden.

Hetzelfde deed en doet zich onder andere voor bij die beruchte 'nieuwe' plasjes langs de Oostvaardersdijk en de ontgravingen bij de Tienhovense Binnenpolder en in de Amerongse Bovenpolder. Stuk voor stuk gebieden waar het gedurende enkele maanden en soms jaren één groot feest was van inkomende en uitgaande vogels, totdat de vegetatie begon te groeien...

En terwijl biologen, ecologen en breed geïnteresseerde natuurliefhebbers dan nog razend enthousiast over een bepaald gebied konden spreken, werd het voor de doorsnee vogelaar dan meestal een stuk saaier.

(Waarmee trouwens maar weer 's bewezen wordt hoe leuk het kan zijn om je als vogelaar ook te verdiepen in het herkennen van vlinders, insecten en zoogdieren. Je zou dan die Rivierrombout, die Oranje Luzernevlinder of die Beverrat in de Steenwaard enorm gewaardeerd hebben. Nou ja, die laatste misschien weer wat minder...)

Al met al kan de conclusie toch getrokken worden dat de natuur-

waarden in De Steenwaard in veel opzichten zijn verbeterd. De biodiversiteit zal ongetwijfeld toegenomen zijn.

Effecten voor vogels

De vraag is in hoeverre dit ook voor de vogels geldt en zal gaan gelden. Als foerageer- en rustgebied voor doortrekkende eenden en ganzen is het gebied enorm aantrekkelijk geworden door de afwisseling van een relatief groot oppervlakte aan water met aangrenzend (min of meer ruige) weilanden. Ook steltlopers als Kievit, Wulp en Goudplevier zijn, vergeleken met de periode vóór de natuurontwikkeling, vaker en in grotere getale aanwezig.

Wat broedvogels betreft, zal het nog even afwachten zijn voor welke soorten er sprake zal zijn van een toename en welke soorten er in aantal op achteruit of verdwenen zijn. Hierbij moet natuurlijk wel steeds afgevraagd worden of aantalveranderingen daadwerkelijk toe te schrijven zijn aan de veranderde inrichting van het gebied of dat er bijvoorbeeld sprake is van een landelijke

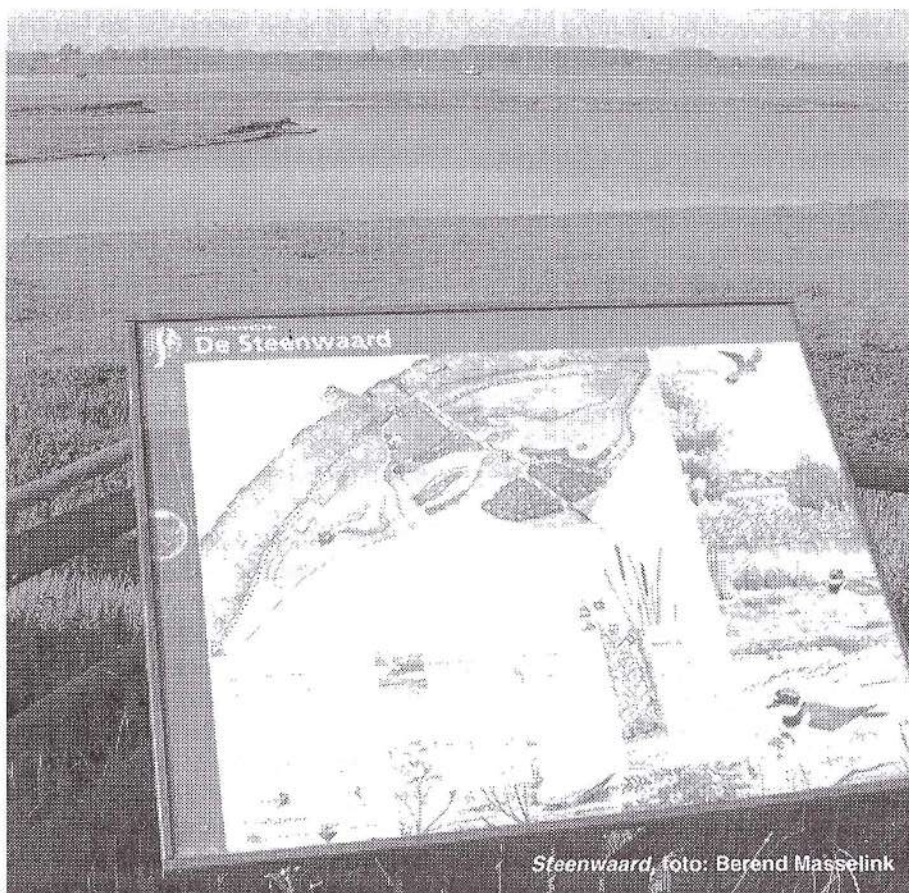
ontwikkeling in toe- of afname van een soort.

Soorten die waarschijnlijk zullen profiteren, zijn bijvoorbeeld Grauwe Gans, Krakeend, Blauwborst, Sprinkhaanzanger en diverse Sylvia-soorten. De eerlijkheid gebied echter te zeggen dat het momenteel met deze vogels ook zónder Steenwaard 'nieuwe vorm' best wel goed gaat. Anders ligt dit bij eendensoorten als Smient, Zomertaling en Slobeend, waarvan een eventueel broeden sterk gekoppeld lijkt aan de uitbreiding van 'natte' natuurontwikkeling in het algemeen.

Vogels die tijdelijk geprofiteerd hebben van de nieuwe ontwikkelingen zoals Kluut, Kleine Plevier en Bergeend kunnen waarschijnlijk alweer als 'incidenteel broedend' of 'voormalige broedvogel' de kast in. Dan is er nog een categorie soorten waarvan het nog moet blijken of het project positief of negatief uitpakt heeft. Hieronder vallen bijvoorbeeld Patrijs, Grutto, Watersnip, Veldleeuwerik en meer van dergelijke soorten die nogal kritisch in hun broedgebiedkeuze zijn. Betekent de verruiging van de weilanden en het achterwege blijven van maaien een terugkeer van deze en andere soorten of is het graslandareaal te veel vervangen door water en moerasruigte waardoor ze juist definitief verdwijnen? De toekomst zal het uit moeten wijzen.

Conclusie

De conclusie nú kan in ieder geval al getrokken worden dat het project voor veel vogels een gunstige ontwikkeling is geweest, hoewel vooralsnog met name de doortrekkende en overwinterende soorten de vruchten hiervan lijken te plukken. Voor vogelaars blijft het gebied spannend, zeker in de periode augustus-mei, hoewel de herineringen aan voorjaar 2000 dan wel even opzij gezet moeten worden; zó zal het hoogstwaarschijnlijk nooit meer worden. Maar dan nog blijft er genoeg te zien en horen, vooral voor degenen die ook geïnteresseerd zijn in wilde planten, insecten en vlinders en het volgen van alle veranderingen

Steenwaard, foto: Berend Masselink

die er binnen de flora en fauna plaatsvinden.

Met die Zeearend in de winter van 1986 is het trouwens nog helemaal goed gekomen! Het dier bleek al weken een paar kilometer van de Lek af bij een viskwekerij te zitten. Dat hoorde ik dan weer een week ná die

zesde januari op school (tijdens de uren dat ik níet spijbelde) van mijn toenmalige leraar Bert van 't Holt, die dat op zijn beurt weer van Albert Noorlander had vernomen en die had dat weer via....

Waar komt die naam vandaan?

De Ekster en eksterogen

door Ellens Geleedst

Deze keer heb ik voor mijn rubriekje gekozen voor een zeer bekende vogel. Wie kent de Ekster nou niet? En ook voor jeugdige vogelkijkers is het een aansprekende en makkelijk herkenbare soort. Maar wat betekent "Ekster" nu eigenlijk? En hoe komen we aan de naam eksterogen?

Ekster betekent waarschijnlijk 'vogel met spitse staart'. Het woorddeel 'ek' is terug te voeren op het Franse 'aigu', dat 'scherp' of 'puntig' betekent. Ook de wetenschappelijke naam verwijst daarnaar. In het Latijn heet onze Ekster namelijk *Pica pica*.

In de volksmond is de Ekster ook bekend onder allerlei andere namen. Een flink aantal daarvan zijn ook weer terug te voeren op dat zelfde woord dat 'scherp' betekent. Maar er zijn ook streken in ons land, waar de vogel in het dialect een meisjesnaam heeft. Dit is wel te verklaren, maar het berust op vrouwonvriendelijke vooroordelen. Eksters kunnen namelijk leren praten, wanneer ze bij mensen opgroeien, en nog goed ook. En als het gaat om uitgebreid, misschien zelfs wel oeverloos praten, dan denken sommige mensen aan een vrouw. Vandaar de namen Anneke, Hanneke, Akke en Broekjanneke. In de Achterhoek schijnen ze het beest ook wel 'Gait-uit-de-hegge' te noemen. Een geblaat en gemekker dat niet van een echte geit komt, maar vanuit het struikgewas, dus. Tja, persoonlijk heb ik bij Eksters niet zo'n vrouwelijke associatie. Het gekrijs van een wegvliegende Ekster herinnert mij namelijk niet aan melodius, gracieus, intelligent of andere overwegend vrouwelijke eigenschappen.

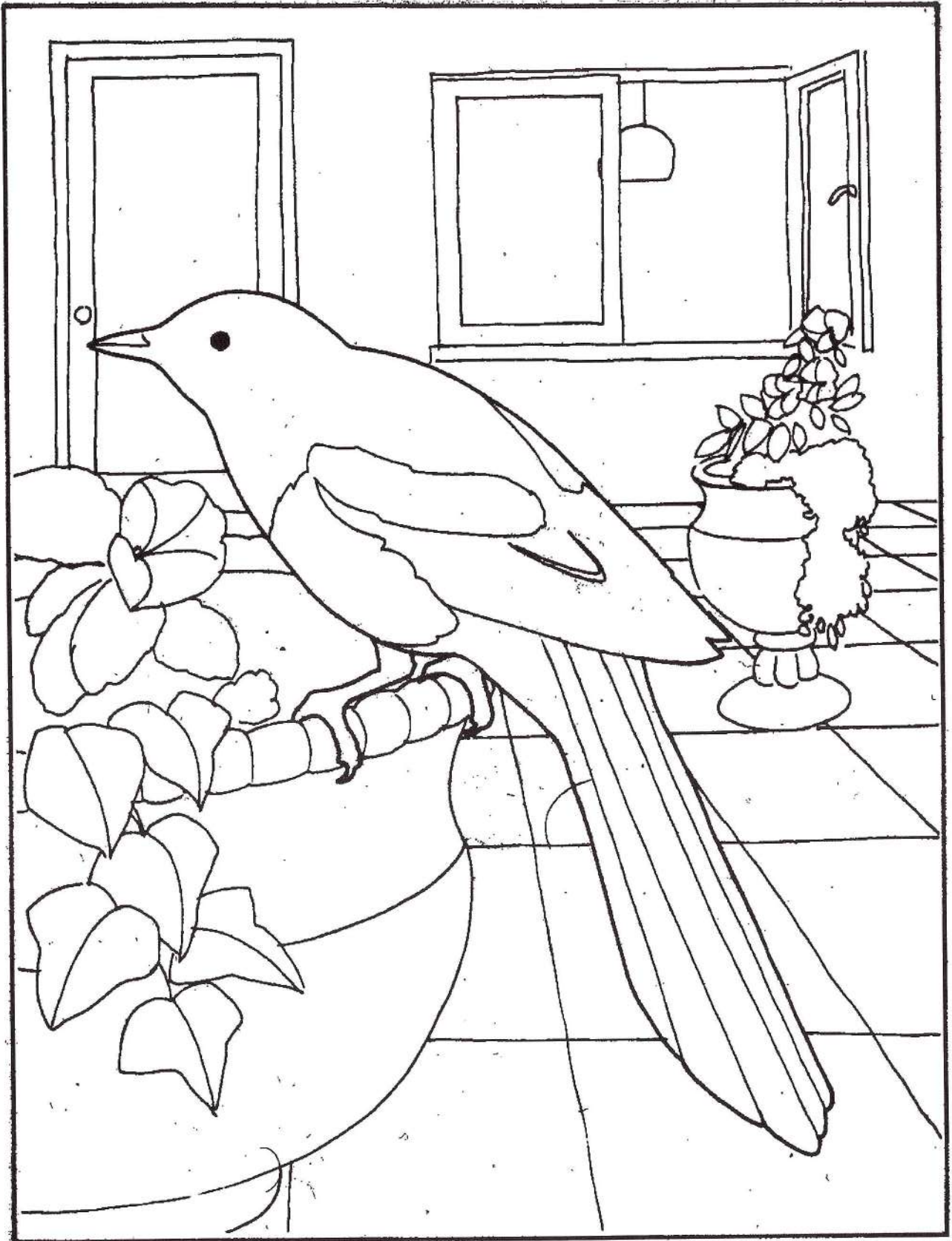
Hekserij

Eksters spelen in volksverhalen niet altijd een fraaie rol. Ze werden wel in verband gebracht met hekserij, of gezien als een afgezant van de duivel. Ook werd zijn aanwezigheid gezien als een voorbode van rampspoed. Misschien werd dit, behalve door zijn angstaanjagend gekrijs, ook wel in de hand gewerkt door het dievengedrag van het beest. In nesten van Eksters worden soms glimmende voorwerpen aangetroffen, die ze ergens bij mensen vandaan gehaald moeten hebben. Een verklaring hiervoor is niet eenvoudig te vinden. Maar het zou kunnen zijn dat Eksters dol zijn op metaalachtig glanzende loop- en mestkevers. Zodoende zou hij geobsedeerd kunnen zijn door glanzende dingen. Wie zal het zeggen?

En dan is er ook nog de term 'eksterogen'. In Vlaanderen is er zelfs het gezegde: 'Iemand op de eksterogen trappen'. Dat betekent dat je iemand beledigt. Een ekster oog is een ander woord voor een likdoorn. Hoewel ik niet uit ervaring spreek, moet dat wel lijken op het oog van een vogel. Want in een heleboel talen heeft zo'n likdoorn namelijk de naam van een vogel oog. Grappig is wel dat het telkens verschillende vogels zijn. In Frankrijk noemen ze de pijnlijke plek een oeil de perdrix (patrijzenoog). In Duitsland heet het Hühnerauge (hoenderoog) of Krähenauge (kraaienoog). In Italië kun je ook last hebben van een occhio de pernice (patrijzenoog). In Spanje tenslotte spreekt men van een ojo de pollo (kippenoog).

Voor de juiste aanpak van het probleem "eksterogen" kunt u beter elders te raden gaan. Maar de volgende keer bij de pedicure kunt u wel leuk opsommen hoe zo'n ding in vier andere talen heet!

(Kleurplaat)

Ekster

Van de leesplank

Periode:
maart tot en met mei 2003

door Leo van der Kooij

Hieronder volgt een grove selectie van interessante artikelen en andere wetenswaardigheden die ik al bladerend en lezend in de tijdschriften aantrof. Als een tijdschrift hierbij is overgeslagen, betekent dat niet dat er niets van belang in dat tijdschrift zou staan. Wil je van alles op de hoogte blijven dan is het aan te raden zelf aan het lezen te slaan. Alle tijdschriften die dit jaar zijn verschenen, staan in de tijdschriftenbak in ons clubhuis de Ketelvink.

Boomblad

Een van de grootste Nederlandse natuurgebieden is de Veluwe. Een groot probleem is de versnippering van dit 100.000 ha grote gebied. Door wegen en rasters kunnen met name de grote hoefdieren niet met elkaar in contact komen. Hun natuurlijk zwerfdrang wordt teveel beperkt.

Alterra heeft een rapport gepubliceerd onder de titel 'Ecologisch rendement van ontsnippering - de casestudie edelhert en wild zwijn Veluwe'.

In Boomblad (nr 1) staat een artikel dat dit rapport introduceert en enkele conclusies samenvat.

In fort Giessen (Land van Altena) werden op 28-12-2002 overwinterende vleermuizen geteld. In totaal werden 93 exemplaren geteld verdeeld over drie soorten. De watervleermuis bleek verreweg de talrijkste (zie 't Alternatuurtje pag. 19-20).

Brachyton

In Brachyton worden onder meer de libellen van Schiermonnikoog besproken. Met zekerheid zijn tot nu toe 26 soorten waargenomen. Evenwel zijn er geen zich op het

eiland voortplantende soorten waargenomen die landelijk bedreigd of zeldzaam zijn (pag. 47-55).

Oehoe in de Achterhoek! In Gelders landschap wordt op pag.18 melding gemaakt van een broedgeval van deze grootste Europese uil in 2002.

In Drenthe en Overijssel gaat de reeënstand, die daar toch al vrij hoog was, met (reeën)sprongen vooruit. Staat te lezen op blz 6 van Knipselkrant nr 2. Hoe staat het met onze reeën in de Regulieren bijvoorbeeld!?

Kruisbek

Kruisbek nr 1 is een themanummer dat geheel is gewijd aan Natuurontwikkeling in de uiterwaarden van Rijn en Lek. Bram Rijkse beschrijft als onderdeel hiervan de ontwikkelingen in de Steenwaard (pag. 15-24). Dit artikel is ook in de voor u liggende Hak-al te vinden. Ook in nr. 2 van de Kruisbek veel vogelnieuws, met een overzicht van de zeldzame broedvogels en kolonievogels in 2001 en een artikel van Herman van den Bijtel over de najaarstrek in 2002 over de telpost Noordhout.

De Levende Natuur

De Levende Natuur wijdt heel nummer 3 aan klimaatverandering. Effecten op hogere planten, mossen en korstmossen, libellen, insectenplagen, kustfauna, voedselketens zijn zo enkele onderwerpen van de zeventien artikelen die in dit extra dikke nummer (64 pagina's) zijn opgenomen.

Natuur en Milieu

Aandacht voor de vogelpest in Natuur en Milieu nr 6. De derde grote veeziektecrisis in drie jaar tijd. Johan Boonen beschrijft op blz. 28-30 wat de crisis inhoudt en betekent voor de Nederlandse pluimveehouderij. Er valt veel in te lezen maar of de Nederlandse landbouw ervan leert, valt nog te bezien. Helaas wordt niet ingegaan op ander maatschappelijke gevolgen van de zoveelste veeziektecrisis, namelijk het onmogelijk

maken van dieren houden als hobby en sluiting van kinderboerderijen gedurende enkele maanden. Hoezo milieueducatie en kinderen met dieren leren omgaan? Leuk en belangrijk, maar nu 'even' niet!

SOVON

SOVON nieuws meldt op pag. 6 en 7 topaantallen van menig kolonievogel in 2002. Ook de ijsvogel had in 2002 een topjaar zo lezen we op blz. 15 en 16. Er werden maar liefst 505 territoria/broedgevallen gemeld. Evenwel ontbreekt op het kaartje het broedgeval (broedgevallen ?) rond Culemborg.

Vlinders

2002 was een beter vlinderjaar dan 2001 meldt Vlinders op blz. 18. Veel soorten gingen vooruit. Helaas deed de Zilveren Maan hier niet aan mee. Deze sterk bedreigde parelmoervlinder daalde ook in 2002 in aantal. Dimaal met 18%

Vogelnieuws

Vogelnieuws nr. 2 is geheel gewijd aan de weidevogels met op blz. 18 de boer als natuurbeheerder.

Ook in Vogels veel aandacht voor de grutto. Een van de weidevogels die de kempaan achterna dreigt te gaan op het aftelversje van de Nederlandse weidevogels. Interessant is ook het artikel over de Akerdijkse plassen op blz. 30 t/m 35. Op dit onwaarschijnlijke vogelparadijs - het ligt nl. midden in de Randstad omgeven door snelwegen, woonwijken, kassencomplexen, industrieterreinen en zelfs een vliegveld (Zestienhoven)- broeden maar liefst 108 soorten broedvogels en dat op 135 hectare !

Zoogdier

In Zoogdier veel aandacht voor de vleermuizen. Aan de orde komen onder andere kerkzolders en vleermuizen, vleermuizen op defensieterreinen (forten) en het resultaat van de nationale vleermuistelavond op 7 juni 2002.

Tot slot wil ik de wens uitspreken dat

'onze' tijdschriften veelvuldig worden bekeken.

Ontvangen tijdschriften:

't Altenatuurtje -
Natuurbeschermingsvereniging
Altenatuur- jrg 22 nr 3 (april 2003)
Argus -de Faunabescherming- jrg 28
nr 1 (maart 2003)
Blad -IVN Tiel- jrg 15 nr 1 (voorjaar
2003)
Boomblad -Alterra- jrg 15 nr 1 en 2
(februari en april 2003)
Brachyton - Nederlandse vereniging
voor Libellenstudie - jrg 6 (dec 2002)
Gelders Landschap - jrg 25 nr

1(lente 2003)
Knipselkrant - Faunabescherming -
jrg 27 nrs 1 en 2 (maart en mei
2003)
Jaarverslag 2001 Gelders
Landschap
De Kruisbek -Vogelwacht Utrecht- jrg
46 nr 1 en 2 (maart en mei 2003)
De Levende Natuur - jrg 104 nr 2 en
3 (maart en mei 2003)
Lutra - Vereniging Zoogdierstudie- en
bescherming - jrg 44 nr 2 (dec 2002)
Natuurbehoud -Natuurmonumenten-
jrg 34 nr 2 (mei 2003)
Natuur en Milieu -Stichting Natuur en
Milieu- jrg 27 nr 4, 5 en 6 (april, mei
en juni 2003)

NME nieuws Rivierenland,
Stuurgroep NME (Natuur- en milieue-
ducatie) jrg 4 nr1 (maart 2003)
Sovon Nieuws - Nieuwsbrief SOVON
Vogelonderzoek Nederland jrg 16 nr
1 (maart 2003)Van Nature -
Vereniging Natuurmonumenten- jrg
13 nr 3, 4 en 5 (maart, april en mei
2003)
Vlinders -De Vlinderstichting- jrg 18
nr 2 (mei 2003)
DE V.N.M.W. krant - Vereniging
Natuur en milieue Wijk bij Duurstede
- (maart 2003)
Vogelnieuws - Vogelbescherming
Nederland- jrg 16 nr 2 (april 2003)

Mythen en Legenden der NVWC

door Arjen Brenkman

Ieder NVWC-lid dat actief is in een werkgroep, met excursies meegaat of deelneemt aan de Hemelvaartskampen, maakt wel eens iets mee dat kan uitgroeien tot een anekdote. Sommige van die anekdotes zijn zo leuk of opmerkelijk dat ze al jaren de ronde doen binnen de club. Vaak zijn ze in de loop der tijd ook nog eens flink aangedikt. Zulke verhalen vormen min of meer de geschiedenis van de club, zowel qua gebeurtenissen als qua personen. Het is dan ook eigenlijk niet meer dan logisch dat de persoonlijke NVWC-verhalen voor eens en voor altijd vastgelegd worden. Op die manier gaan de anekdotes, maar ook de namen niet verloren. Bovendien is het natuurlijk een prachtgelegenheid om eens wat mythes door te prikken en herinneringen op te halen. Daarom deze rubriek: Mythen en legenden van de NVWC.

De redactie zou het zeer op prijs stellen als zoveel mogelijk (oud-)NVWC'ers hun anekdotes opsturen voor publicatie in de Hak-al. Het hoeven beslist geen lange epistels te worden; korte tot zeer korte verhalen zijn ook meer dan welkom. Hopelijk ter inspiratie vindt u hieronder een voorbeeld.

Er was eens op de telpost...

Het is een bewolkte dag ergens begin oktober. Vijf diehard-vogelaars hebben hun warme bed getrotseerd om uitgerust te genieten van de vogeltrek langs de trektelpost Culemborg. Onder hen, telgoeroe Paul, die het zwerk afzoekt naar zijn favoriete trektelsoort de Grauwe Gans; Louis, vaak meer op zoek naar taalgrappen dan vogels; Arjan op zoek naar de nodige dwaalgasten, Jouke hopen op een late Ortolaan, nieuwkomer Jantine en ten slotte Jan-Dirk, mogelijk direct doorgestoomd van een nachtelijke vleermuizenqueeste.

Deze trekteldag is een bijzondere, aangezien er juist vandaag een trektelcordon lang de complete rivierenlinie is gevormd. Het gaat om de jaarlijkse simultaantelling. De verwachtingen zijn dan ook hooggespannen, elke bijzondere soort is uiteraard een goede maat voor de kwaliteit van de telpost en haar tellers.

Om een uur of tien wordt de aandacht van de tellers gericht op een zangvogel die luid roepend in zuidwestelijke richting komt aanvliegen. Direct opvallend zijn het kleine formaat en de zeer luide dubbelroep "tsie-gelie". De vogel scheert laag over het dijkje waar de tellers zich hebben verzameld. Even wordt gedacht dat de vogel het heeft gemunt op de wilde haardos van Paul, maar de vogel vliegt rustig door. Bij de tellers begint de realiteit door te dringen: Europese Kanarie, de tweede voor Culemborg!!!

Er wordt gefeest op de telpost en we lopen de polonaise. Arjan pakt zijn mobiel en belt snel naar Bram Rijkse (die in de Steenwaard aan het tellen is) en begint, zoals gebruikelijk, te gillen over de waarneming en dat 'ie zijn kant op komt. Tien minuten gaan voorbij en de telefoon rinkelt. Bram belt terug met de blijde boodschap dat ook hij de Europese Kanarie recht over zijn hoofd had, zichzelf daarbij verbazend over de luide roep. Op dat moment springt Jan-Dirk op uit zijn stoeltje: "Wat??!!, Europese Kanarie!!, Waar?, Wanneer? !!!! "

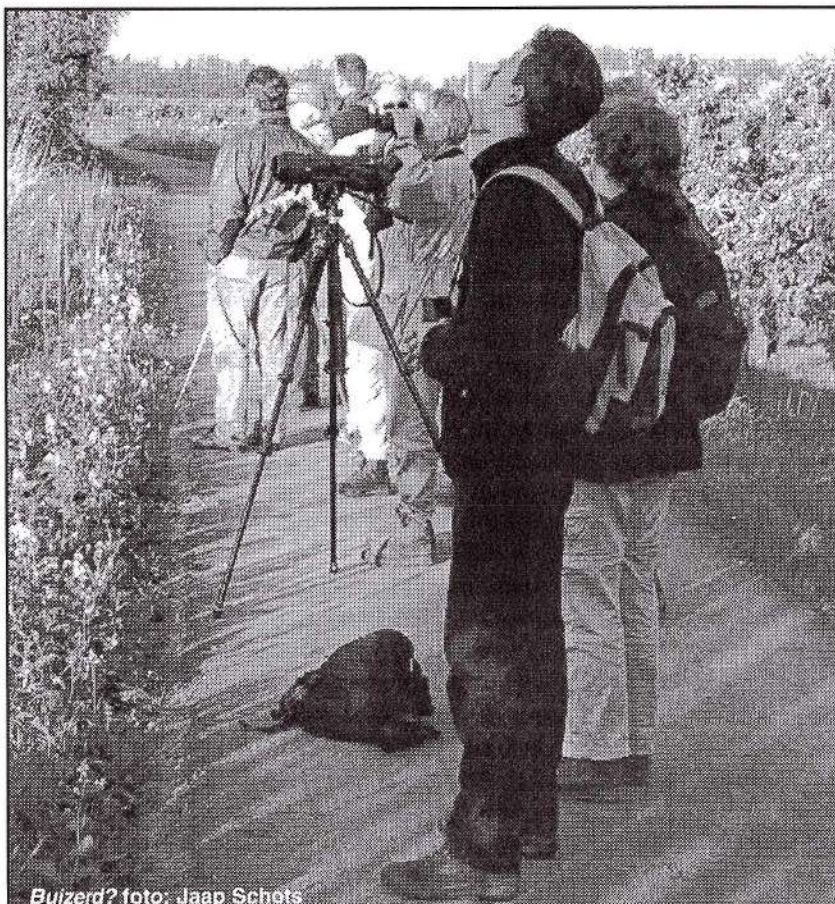
Moerasvogels van de Zouwe

Verlag van de excursie van 10 mei

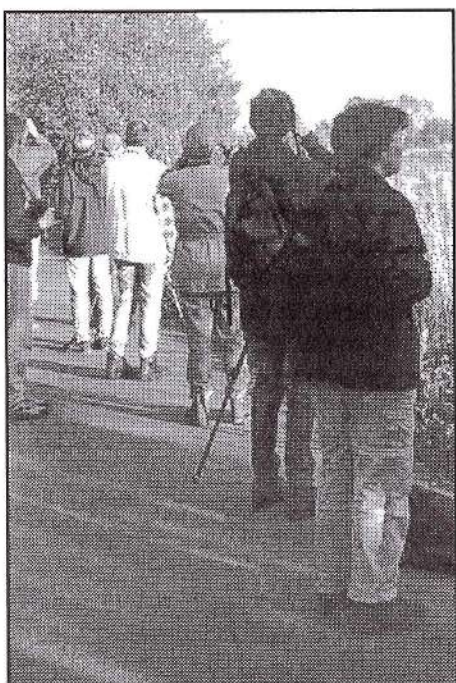
door Yvonne Gasau

We hadden geluk de 10e mei; het was een mooie avond en de excursie was goed bezocht: circa achttien man, van beginnening tot doorgewinterde vogelkenner, vertrokken in vier auto's rond 19.00 uur naar de Zouweboezem.

Bij aankomst werden de telescopen meteen in slagorde opgesteld voor een grote witachtige roofvogel boven in een kale boom. Het bleek een zeer licht uitgevallen Buizerd te zijn. Meteen werd ook een Bruine kiekendief gespot die door een paar boze Kieviten werd verjaagd. Bij het aflopen van het pad naar de hut was er al van alles te zien: Kleine karekiet, Paapje, de kolonie Zwarte sterns, Sperwer, Boeren- en Gierzwaluw, Canadese en Grauwe gans (beide met pullen), Nijlgans, en Fitis en Tjiftjaf. natuurlijk. Op het knuppelpad naar de hut was het nog fraaier: Groenling, Rietgors, Rietzanger en mijn persoonlijke top- per van de avond: een Blauwborst. Die zag ik voor het eerst (de meeste andere vogels trouwens ook) en ik vind 'm schitterend! Hij

Buizerd? foto: Jaap Schots

Genieten foto: Jaap Schots

zat mooi in zicht in het licht van de ondergaande zon die z'n kleuren heel helder maakte en was zo dichtbij dat je recht z'n snavel in keek (mooi goudgeel).

Bij de hut zelf was eigenlijk alleen een Rietzanger te zien; de beroemde Purperreiger had zich tot dan toe verborgen gehouden. Maar op het pad verder het gebied in kwam dan toch de eerste Purperreiger overvliegen. Matkop, Putter, Koolmees, Pimpelmees en Koekoek lieten zich ook nog zien en er was ook nog van alles te horen dat buiten beeld bleef: de Roerdomp was vaak te horen, Bosrietzanger (na enige twijfel of we hier nou te maken hadden met een Spotvogel of niet), Snor(ren), Tuinfluiter, Waterral en Zwartkop.

Aan het eind van het pad bij het weiland werden nog Grutto en Tureluur gezien, en tegen die tijd werd het haast te donker om op de grond nog goed te kunnen waarnemen. Op de terugweg kregen we op de valreep nog een paar mooie Purperreigers te zien, het verschil in vleugelslag en poten met de Blauwe reiger was goed te zien. Bij de parkeerplaats werden nog een Groene kikker en een Rugstreeppad gehoord en schoten er al wat vleermuizen langs. Kortom een zeer geslaagde excursie: hartelijk dank aan Daniël en Jan-Dirk die 'm georganiseerd hadden en van alles voor ons aanwezig en identificeerden. Als ik in m'n eentje door het gebied was*gewandeld, had ik nog niet kwart waargenomen van wat zij lieten zien!

Medewerking gezocht voor het Vliegend hert

Kaart: Het vliegend hert komt voor in loofbossen of houtwallen en is in de provincie Gelderland bekend van grote delen van de Veluwe.

Het Vliegend hert is één van de spectaculairste Nederlandse insecten. De mannetjes kunnen groter dan 8 centimeter worden en zijn in het bezit van een enorme kaken die lijken op een gewei. Afgelopen eeuw is deze soort zeldzamer geworden maar ze komt nog steeds op verschillende plekken in Nederland voor. Gelderland herbergt de bekendste en waarschijnlijk ook omvangrijkste populaties van Nederland. Om de soort beter te kunnen beschermen is provincie Gelderland samen met natuurmuseum Naturalis begonnen met het beter in kaart brengen van de verspreiding van de soort.

Het Vliegend hert is met zijn lengte van meer dan 8 centimeter één van de grootste kevers van Nederland. De kaken van het mannetje zijn in verhouding erg groot en steken als een gewei voor zijn kop uit. Ze dienen niet voor het eten van voedsel maar worden gebruikt voor gevechten tussen mannetjes. De mannetjes proberen elkaar daarbij met hun gewei weg te duwen om zo de gunsten van een vrouwtje te krijgen. Naast de kaken zijn ook de glanzend roodbruine dekschilden opvallend. Bij de vrouwtjes zijn deze donkerder. Zij zijn eveneens minder groot dan de mannetjes en missen het gewei.

Het Vliegend hert is zeldzaam en is in Europa beschermd. De larven van de kever leven van dood eikenhout wat door schimmels is aangetast. Door het 'nette' bosbeheer is er jarenlang weinig dood hout in de bossen aanwezig geweest. Dit heeft geleid tot het verdwijnen van het Vliegend hert uit delen van Nederland. Door beter bosbeheer krijgen soorten zoals het Vliegend hert tegenwoordig weer meer kans. Om de soort beter te beschermen is provincie Gelderland bezig de verspreiding van deze opvallende soort beter in kaart te brengen. Mogelijk kan dan de soort door aangepast beheer van het bos een handje worden geholpen.

Het Vliegend hert is in Nederland vooral aangetroffen in gebieden met reliëf. Zo is de soort vooral bekend van Limburg, het Rijk van Nijmegen, de Veluwe en enkele verspreid liggende plaatsen in Oost-Nederland. De grootste Nederlandse populatie bevindt zich op de Veluwe. Vooral in de omgeving van Nunspeet, Vierhouten, Elspeet en de omgeving van Het Aardhuis bij Apeldoorn is de soort niet zeldzaam. Maar ook zuidelijker op de Veluwe worden regelmatig individuen waargenomen.

De larven van het Vliegend hert hebben veel dood hout nodig en de soort komt daarom alleen voor bij oude loofbossen en houtwallen. Het zoeken van Vliegend hert kan het best gebeuren door loofbomen af te zoeken naar plekken waar de boom op de stam bloedt. Vaak zijn deze plekken door het vocht iets donkerder van kleur. Het vocht van de bomen wordt opgenomen door Vliegend herten en de dieren zijn daardoor relatief vaak op deze plekken aan te treffen. De beste periode om ze aan te treffen is van eind juni tot midden augustus.

De provincie Gelderland werkt samen met het natuurmuseum Naturalis om de gegevens van het Vliegend hert te verzamelen. Per waarneming zijn gegevens over de volgende zaken van belang: een korte beschrijving van het dier, de locatie (zo nauwkeurig mogelijk) en de datum. Daarnaast is informatie over het gedrag van belang: zat het exemplaar op de grond of op een boom, vloog het dier rond etc. Ook oudere waarnemingen of waarnemingen van andere provincies zijn van belang. Waarnemingen kunnen per e-mail of per post gestuurd worden naar: eis@naturalis.nl, EIS-Nederland, antwoordnummer 10430, 2300 WB te Leiden.

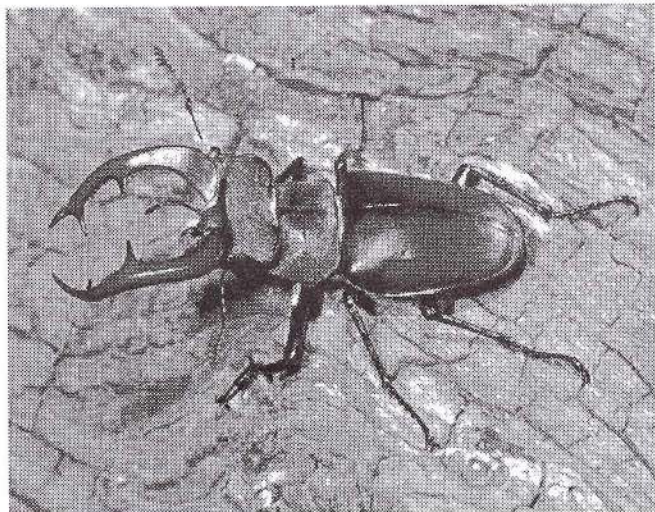

Foto: De mannetjes van het vliegend zijn de te herkennen aan hun formaat, hun 'gewei' en de roodbruine dekschilden op het achterlijf.

Verse vogelaar

door Yvonne Gasau

Het is 8 maart, het is koud op de dijk en het waait zo hard dat ik m'n kijker haast niet stil kan houden.

"Soepeend", zegt Ruud, de excursieleider. Ik begin vast te lachen maar het blijkt wel degelijk serieus bedoeld en geen term voor consumptie-eend. Soepgans kan zelfs ook en voor mezelf vertaal ik het maar als 'lelijke eendjes'.

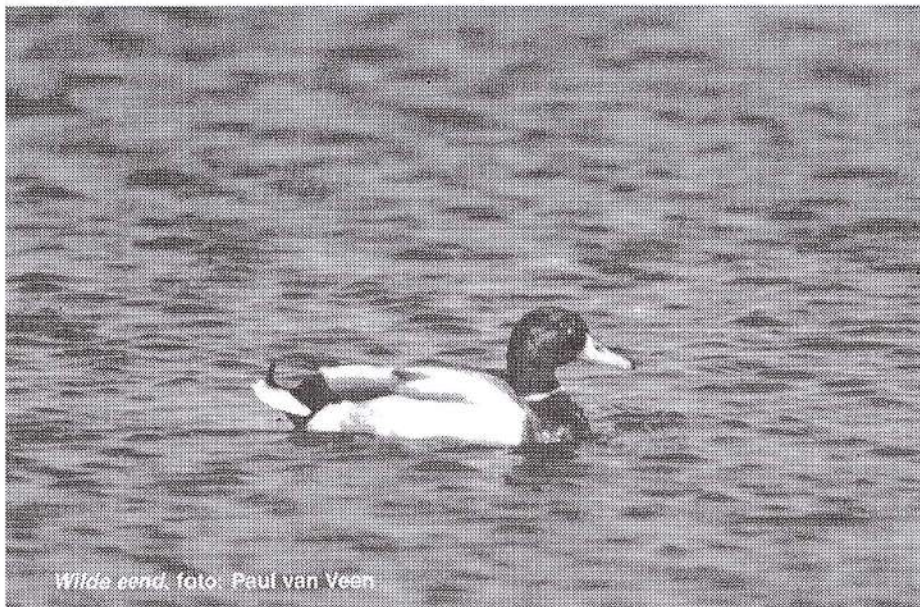
Voor ons in de uiterwaarden jagen paarden ganzen op. "Kolganzen en daar verderop zijn grauwe ganzen." Hij legt er ook bij uit hoe je het verschil kan zien maar zo rap kan ik mijn kijker niet scherp en gericht krijgen dus voor mij blijft het voorlopig bij 'ganzen algemeen'. De groep eenden in een plas verderop onderaan de dijk, voor mij een eend-achtig donker silhouet, worden trefzeker als smienten geïdentificeerd en hij brengt het als iets heel gewoons terwijl ik de naam tot op heden niet eens kende.

We fietsen een stukje richting Culemborg. Meerkoeten en wilde eend (die ik 'gewone eend' wilde noemen maar zo iets schijnt niet te bestaan) zwemmen in de sloot onderaan de dijk en nu zien we ook smienten dichterbij zodat de kleuren goed te zien zijn - het is een heel mooi eendje, ik wist niet eens dat er zulke mooie eenden in dit land rondzwommen!

Een witte kwikstaart kruist de dijk - die herken ik dan tenminste. Richting Culemborg komen we langs de reigerkolonie, op elk landtongetje staat een reiger kleumend in het water te turen en in de kale bomen worden ons de nesten aangewezen. Nooit geweten dat reigers daar zo vroeg mee begonnen en dat het een koloniebroeder is, is ook nieuw voor me, zoals alles eigenlijk. Gelukkig is er tijd om te stoppen voor elk onbekend vogeltje (alle, dus) en is niks te gewoon om te benoemen en uit te leggen en ook houtduif en kraai worden uitgebreid bekeken.

Verpletterd

Bij de Baarsewaard aangekomen lijkt het water eerst leeg, maar bij beter kijken, blijkt er toch wel wat te zien. Een paar kokmeeuwen, in diverse stadia van verkleuring naar zomerkleed. Kuifeend en aalscholver en een groep vogels die voorbij komt vliegen, nogal groot en met smalle vleugels met veel wit erop. Grutto's moeten dat zijn - welnee, ik herken toch wel een grutto, die is roodbruinig en hoort in weilanden! Ruud wijst fijntjes op het verschil tussen zomer- en winterkleed en -gedrag en ik zwijg verpletterd. De aalscholver die even later overvliegt is wel een bekende en hoewel behoorlijk verkleumd aan het eind van de excursie wil ik hier beslist nog veel meer van weten: wat vliegt en zwemt er nog meer rond dat ik allemaal niet heb gezien?

Wilde eend, foto: Paul van Veen

In de dagen en weken die volgen na die eerste koude excursie zie ik overal vogels. (Her)kennen doe ik niks, behalve een enkele kolgans, maar dat mag de pret niet drukken. Bij wandelingen is er zoveel te zien en te horen, en dat me dat nou niet eerder is opgevallen. Nou zag ik wel vaker iets vliegen en het niet-herkennen was de reden om de NVWC op te zoeken, maar dat er zoveel verschillende en mooie (water-) vogels

voorkomen had ik nooit gedacht. Er wordt een kijker aangeschaft en ik besteed een vol kwartier aan het zoeken naar een winterkoninkje in een kaal bosje, en ben zeer trots als ik 'm gevonden heb. Trappelend van enthousiasme schrijf ik me onmiddellijk in voor de volgende excursie, Lepelaarsplassen. Op de dialezing vooraf komen allemaal zeer fraaie en onbekende vogels voor die blijkbaar ook allemaal erg onvindbaar zijn. De praktijk blijkt gelukkig minder weerbarstig.

Er gaan ook ervaren vogelaars mee en dat is een wonderbaarlijke ervaring! De groep loopt door een gebied met veel riet, ik hoor alleen het ruisen van de wind en de regen-jacks, maar Daniel hoort baardman-netjes. Vijftien kijkers worden op het riet gericht. Ik zie alleen stengels, totdat ze worden aangewezen en warempel: een mooi bruinig bolvogeltje knabbelt aan het riet. Tevreden noteer ik mijn eerste Bijzondere Waarneming. (alles wat zeldzamer is dan een merel, spreeuw en wilde eend).

Die hele dag is een feestje van Bijzondere vogels. Met de telescoop die vriendelijke mensen meezeulen zien we de fraaiste watervogels die ik nevernooit had vermoed (of herkend): nonnetje, pijlstaart en later slobbeenden en een mooi 'pluizig' badeendje wat een fuut blijkt te zijn en met de naam dodaars door het leven gaat. Roofvogels zien we ook en nog veel meer en ik loop rond als Alice in wonderland.

Kievitsjongen

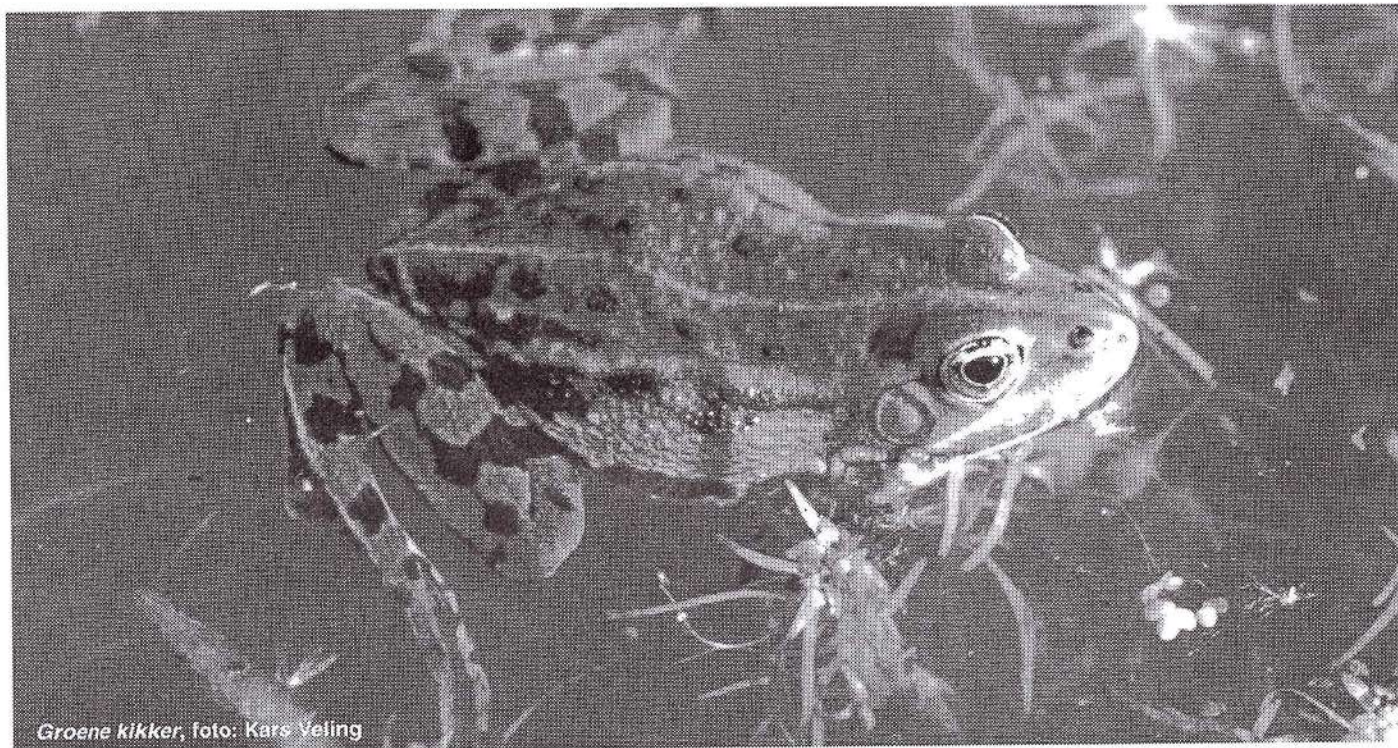
In de regio Culemborg wordt ook aan weidevogelbescherming gedaan en aangezien dat in groepen gebeurt en geen voorkennis vereist loop ik een paar keer mee. Hier is het aantal vogelsoorten overzichtelijk beperkt, bovendien kijken we vooral naar de grond. Tot mijn verbazing vind ik de eerste keer al een kievitsnest (dat vind je door groepsgewijs systematisch de weilanden af te zoeken tot je over een nest struikelt), met eieren.

en bij de waarnemingen staat dan later dat dezelfde dag iemand er wel tien of twaalf gezien heeft waaronder de zeldzame X (niet dat ik die herkend zou hebben overigens).

Hemelvaartkamp

Ondertussen neem ik ijverig waar en merk tot mijn schrik dat met het groeien der bladeren de vogels zowat geheel uit zicht verdwijnen - dat betekent dat het vinden toch echt op basis van zang zal moeten gebeuren,

Elk riedeltje heeft ineens een naam, elk overvliegend silhouet wordt verklaard: heerlijk. Niet dat ik de vliegende roerdomp en de grauwe fitis op waarde kan schatten in mijn 4e vogelaarsmaand (het nestje grauwe vliegenvangers vond ik nog veel mooier) maar het is geweldig om op een heldere avond op een dijkje naar porseleinhoen en waterral te staan luisteren, terwijl het voorheen niet in me opgekomen zou zijn dat daar iets te beleven valt.

Groene kikker, foto: Kars Veling

Later, in mei, zien we zelfs een keer kievitsjongen, op dezelfde dag ook graspieper, kneu en tureluur. Hieruit concludeer ik ietwat voorbarig dat de meeste vogels egaal bruinig zijn, maar dat blijkt vooral aan mijn gebrekkige waarnemingsvermogen te liggen - dat zal me nog wel lang parten spelen. Wel zien de grutto's er inmiddels herkenbaar uit: rood en in het gras lopend.

Ik ga ook een paar keer kijken bij de uiterwaarden in Culemborg. Soms heb ik mazzel en staat er een echte vogelaar, en dan blijkt er steeds van allerlei onvermoeds te zien te zijn wat zelfs met telescoop nog niet makkelijk uit elkaar te houden is. Onder de term kbkv-tje kunnen volgens mij ook de steltlopers worden gevangen maar af en toe denk ik er toch wel eentje te herkennen. Soms zie ik wel zes verschillende soorten bij de Kerswerf -

terwijl ik net een merel van een koolmees kan onderscheiden. Zodra de vogelherkenningscursus wordt aangekondigd, schrijf ik me in en ondertussen legt Louis de eerste basis met een ronde van drie uur door de Regulieren. Daar heb ik toch vaak gewandeld maar het blijft me verbazen hoeveel ik niet gezien en gehoord heb.

Het toppunt van de wonderbaarlijke ontdekkingen tot nu toe was toch wel het Hemelvaartskamp. Daarover wordt in de volgende Hak-al veel meer geschreven en bovendien met deskundigheid, maar beschouw het eens vanuit beginnersogen: de zalige omstandigheid van veel vogelkenners (en vlinder- en plantenkenner) bijeen waar voortdurend vogeltjes worden gezien en gehoord en, erg handig, met naam en toenaam erbij vermeld.

Vogelaarssymptomen

We schrijven inmiddels juni, de vogelcursus is geweest, het even leerzame als wonderbaarlijke Hemelvaartskamp ook en ik herken nog steeds niet veel maar ik hoor en zie al wel veel meer - meestal naamloos dus, maar het gaat nog wel eens lukken. Vink, fitis en tiftjaf durf ik al met enige zekerheid te duiden - meestal tenminste en er zit schot in. De vogelaarsymptomen bij mezelf zijn inmiddels onmiskenbaar: zonder kijker kan er niet meer gewandeld of gefietst worden en de tochten worden steeds korter in afstand maar langer in tijd. Zelfs tijdens het lunchrondje probeer ik nog vogeltjes te zien en ik begin gesprekken te onderbreken 'omdat ik iets hoor'. Pech dat het broedseizoen net zo'n beetje voorbij is - ik kan haast niet wachten tot het trekseizoen begint!

Waarom heet de Giraffe, Giraffe?

door Anouk Post

Deze kwestie begon lang geleden, toen de mens nog dier was en zich niet boven de koning der dieren, de leeuw, verheven voelde. Het accent van de mens was anders dan de meeste dieren, die elkaar best verstonden.

Ook toen was de Giraffe lang, maar het lange wezen ging toen nog door onder de naam Lang Potige Slungel met een Lange Nek. Meneer de Giraffe was te laat geweest met de Algemene Namen Verzinclub op Zondag, die op Zondag alle dieren een fatsoenlijke naam had gegeven.

Maar terug naar de kwestie van deze kwestie... Waarom heette de Giraffe Giraffe? De Lang Potige Slungel met een Lange Nek, de Mens en de Mierige Mier liepen naast elkaar door de Serengeti. Het was warm en de drie dieren raakten geïrriteerd. Er was immers geen water.

"Zeg! Kijk eens even uit!", piepte de Mier toen de Mens bijna op één van de tenen van de Mier stond. De Mier was toen nog even groot als een varken. "Sjorry hoor, sje bent ook so klein...", zei de Mens en ging een meter opzij, waardoor hij niet meer op de tenen van de mier zou stappen.

De Mens pufte en steunde. Hij had maar twee benen en kon de twee dieren nauwelijks bijhouden. "Sjeg, wach es effe..." Hijgde hij, hij keek naar de Lang Potige Slungel met een Lange Nek. "Sgie re effe offie water sie, ik ben bek af..." De Lang Potige Slungel met een Lange Nek keek verbaasd naar beneden. "Wat zei je?" "Een halve Sool, dat ben je... Sgie re effe offie water sie!" De Mier en de Lang Potige Slungel met een Lange Nek keken elkaar aan. "Wat zei hij nou? Giraffe?", vroeg de Mier aan zijn lange vriend

"Geen idee, zou de Mens eindelijk zo vriendelijk zijn om bij de Namen Verzin Club te komen? ..." De Mier halde zijn schouders op.

"Giraffe..." Mompelde de Mier. "Klinkt niet eens zo gek..." "Giraffe..."

Mompelde de Giraffe. "Giraffe, ik ben de Giraffe..." Hij kwispelde vrolijk met zijn staart, door de vreugde die zijn nieuwe naam hem gaf.

"Kijk es effe uit! Kijk nou of er water is!" De Giraffe tuurde rond, hij wilde graag wat terug doen voor de enige Mens die vriendelijk genoeg was om hem een naam te geven. "Oh daar, achter dat struikje. Daar kunnen we wel even heen..."

Vogels in en om Culemborg

januari tot en met april 2003

door Jouke Altenburg

Ofschoon mei zich van een natte en koude kant liet zien, zijn alle zomergasten weer in het land en de wintergasten vertrokken. Grutto en Kievit hebben hun jongen al mobiel terwijl de 'rietzangers' hun nesten nog aan het bouwen zijn.

Dat veel mensen van vogels genieten bewijzen de ruim 35 deelnemers aan de cursus 'vogels kijken', die dit voorjaar wordt gehouden door onze vogelwerkgroep. In elk geval iedereen, van beginner tot expert, voor de komende maanden veel vogelkijkplezier gewenst.

Nieuw in deze rubriek is 'de waarneming van de maand': per maand wordt één waarneming eruit gelicht en uitgewerkt. Voor de nominatie komen niet alleen zeldzaamheden in aanmerking maar ook eerste waarnemingen, bijzonder gedrag, bijzondere aantallen of waarnemingen op een bijzonder tijdstip. De eerste jaarwaarnemingen zijn deze keer echter uitgewerkt in een ander artikel in deze Hak-al.

Stuur je waarnemingen op naar: altpla5@freeler.nl of gebruik de waarnemingskaartjes uit de Ketelvink. Nu de gegevens beschikbaar zijn in een computerbestand wordt er steeds meer uit geput voor adviezen en publicaties. Ook niet besproken waarnemingen zijn erg waardevol!

In de Goilberdingerwaard zat enkele weken een groep van circa 40 Kleine zwanen. Maar liefst 83 Nijlganzen werden door Annette van Berkel en Daniël Beuker gezien bij Zoelmond. Op 17 januari werden ca. 1900 exx. Smient waargenomen in de Steenwaard. Jan Dirk Buizer was goed voor beide Smellekens, in de Steenwaard en langs de Assche Wetering. De Slechtvalk is tien keer waargenomen, onder andere in de Steenwaard,

Zandput Rietveldse weg, Beusichemse Broeksteeg en de Regulieren. Ofschoon Slechtvalken een groot foerageergebied hebben, is het zeer waarschijnlijk dat meer dan twee exemplaren hebben overwinterd in ons werkgebied. De Blauwe kiekendief was met drie waarnemingen van een vrouwelijk exemplaar in januari ook goed vertegenwoordigd. Opvallend was de waarneming van de Witgat tijdens deze winter met 'strengere' vorstperiodes. Witgatjes zijn het hele jaar aanwezig maar "in aanhoudende strenge winters neemt de presentie duidelijk af" (AVN-2). Een Tureluur overwinterde nabij de lagune van de Baarsemwaard. Bij W. Bouman in de EVA-wijk fourageerde op 5 januari een Zwartkop in de tuin. De laatste jaren worden steeds overwinterende zwartkoppen gemeld.

Henkjan Kievit zag een koppeltje Middelste zaagbekken op 27 februari vanuit het stadskantoor Culemborg.

Een Casarca zat van 21 t/m 23 februari in de Beusichemse waard bij Van de Anker (Leo van der Kooy, Annette van Berkel en Mw. Maks). Het was het 4e geval (9e t/m 11e waarneming) ooit. Op 23 en 28 februari zag Jan Dirk Buizer zijn volgende twee Blauwe kiekendieven in de Regulieren en de Steenwaard.

Berry Lucas zag een Purperreiger langs de Diefdijk op 17 maart. De uiterwaarden zijn het hele jaar door belangrijke vogelgebieden, niet alleen in de broedtijd. Dat blijkt ook uit de waarneming van maar liefst ca. 700 exx. Grutto in de Gollberdingerwaard op 14 maart (Jan Dirk Buizer, Annette van Berkel). De Houtsnip, die Annette en Jan Dirk eveneens op de 14e langs de Holderweg zagen, mag er ook zijn. Het aantal NVWC-maartwaarnemingen komt daarmee op 5. Met november is maart daarmee de beste lokale 'Houtsnipwaarneemaand'. De landelijke doortrekpiek valt medio en eind maart (AVN-2). Een Regiowaarnemer zag op 18 april meer dan 100 exx. Kemphaan in

Januari	Ruim 70 meldingen
Waarneming van de maand	Grote zilverreiger, gezien door Berry Lucas en Jouke Altenburg vanuit de huiskamer van Merelweg 30 op 24 januari.
<p>Buiten één waarneming op 30 september 1980 wordt de Grote zilverreiger na de natuurontwikkeling vanaf 1999 jaarlijks in de uiterwaarden waargenomen. In de winter van 2001 overwinterde 1 exemplaar van de Grote zilverreiger blijkbaar langs de Lek. Van 28 tot 30 december 2001 werd 1 ex. door verschillende mensen waargenomen. In januari zag Berry Lucas op 13, 23 en 24 januari 1 ex. in de (omgeving van) de Baarsemwaard. Landelijk zijn er tussen 1989 en 1998 zo'n 150 januariwaarnemingen van de Grote zilverreiger gedaan (AVN-2).</p> <p>Het predikaat 'waarneming van de maand' wordt toegekend omdat de waarneming nota bene vanuit de huiskamer werd gedaan; een Grote zilverreiger als 'tuinsoort'!</p>	

Smlent, foto: Paul van Veen

Februari	91 meldingen
Waarneming van de maand	De juveniele Zearend op de 26 st februari, laag overvliegend boven de Merelweg en gezien door Paul van Veen en de Fam. Altenburg. De 'vliegende deur' vloog door naar de binnenstad en thermiekte daar in een aantal minuten naar grote hoogte. Dat werd nog waargenomen door Maarten Buskes vanaf het Bakelbos.
<p>Tussen 1975 en 2002 zijn zes gevallen van de 'vliegende deur' in het werkgebied bekend. In 1991 heeft een beest zelfs van okt tot december bij Culemborg rondgehangen.</p> <p>In januari 2003 hadden verschillende vogelwerkgroepleden al alles uit hun handen laten vallen om naar de Lek te rennen. Via het mobiele netwerk was namelijk de waarneming verspreid dat 1 ex. nabij Vianen de Lek volgend was gezien. Die actie leverde geen helaas geen resultaat op.</p> <p>De waarneming op 16 februari ging zo snel dat er geen tijd was om andere mensen te waarschuwen. Paul en Jouke moesten heel druk gebaren om de toevallig langsfietsende Annette erop te wijzen dat ze omhoog moest kijken in plaats van naar de Grutto's langs de dijk.</p> <p>Maarten Buskes zag de Zearend vanaf het Bakelbos omhoog schroeven. Een Buizerd en een Sperwer kwamen 'meedoen'. Dat zijn daarmee vergeleken toch echt 'onderdeurtjes'.</p>	

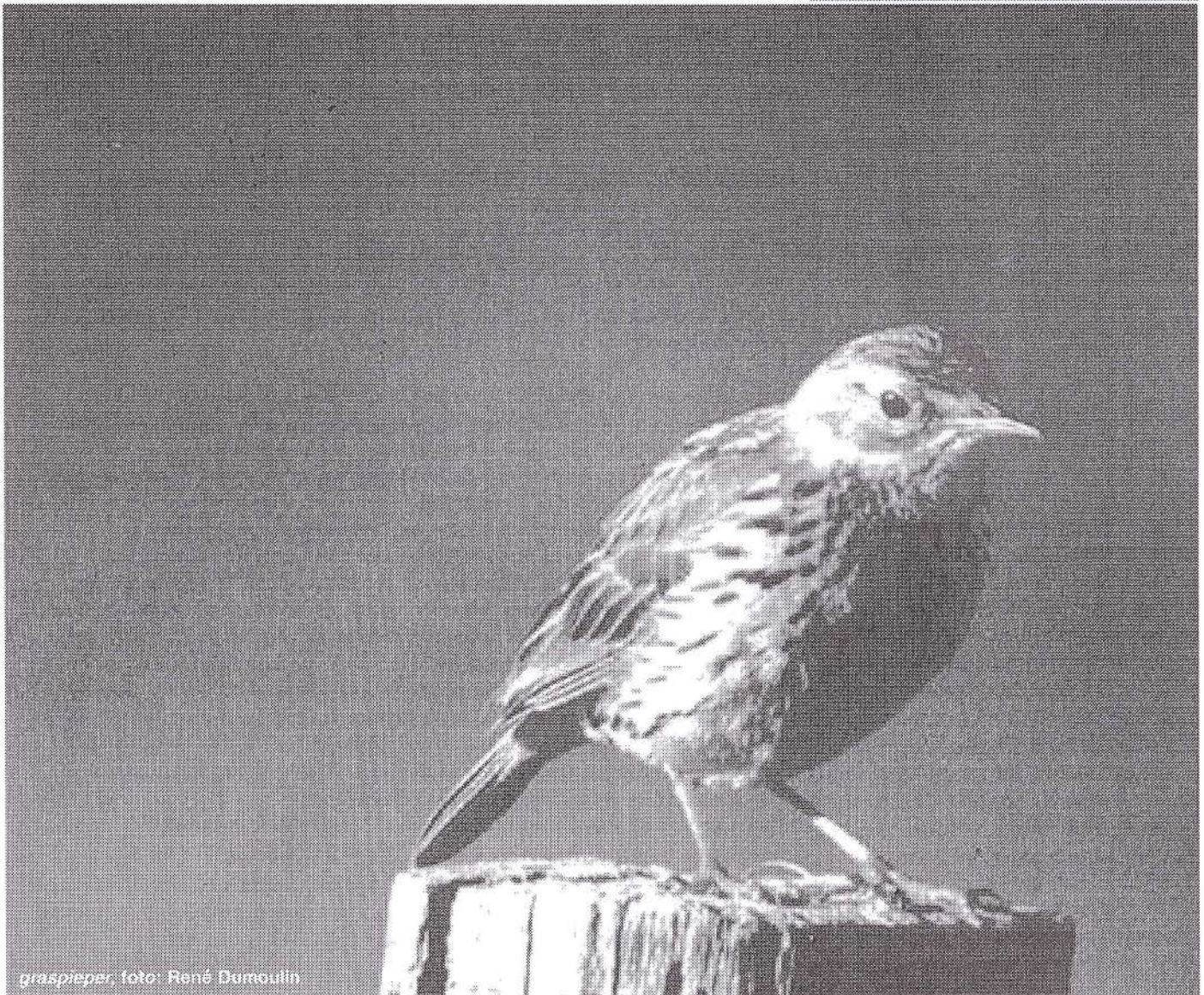
Maart	Ruim 100 meldingen
Waarneming van de maand	De Raaf van Paul Hoekstra op 16 maart bij de Veerweg Beusichem.
<p>In 1985 werden 4 exx. overtrekkend gezien bij de Telpost. Op 6 maart 2001 werden 2 exx. waargenomen boven de Steenwaard. De Raaf van Paul Hoekstra is daarmee de derde waarneming ooit in het werkgebied. De AVN-2 plaatst de waarnemingen in het volgende kader.</p> <p>“De kernpopulatie van de Raaf ligt op de Veluwe. Ze houden zich daar vooral op in de buurt van plekken met slachtafval en voerplaatsen voor grof wild. Vanaf de Veluwe zwerven kleine aantallen Raven uit. Deze vogels zijn verantwoordelijk voor de waarnemingen in het IJsseldal en Salland. Raven worden in mindere mate (< 5 per regio) tevens gezien in Drenthe, Twente, Achterhoek, Noord-Brabant, Limburg en Noord- en Zuid-Holland. De grotere actieradius buiten de Veluwe doet vermoeden dat de Raven daar een minder geclusterd en voorspelbaar voedselaanbod hebben, waardoor een groter gebied moet worden afgestroopt.”</p>	

de Steenwaard.

Op 16 maart zag Paul Hoekstra een Raaf bij de Veerweg Beusichem. Tot nu toe waren slechts twee waarnemingen uit het NVWC-gebied bekend (1985 en 2001).

Jaap en Ank Schots zagen een copulerend stel Buizerd op 24 april bij de Pikse Bogerd. Op 5 april zag Jouke Altenburg een man Blauwe kiekendief over de Baarsemwaard naar het noordoosten trekken.

Op 12 april zag een Regiowaarnemer een man Blauwe kiekendief en een Bokje in één kijkerbeeld in de Baarsemwaard. Volgens de AVN-2 ligt de voorjaarspiek van Bokjeswaarnemingen in de tweede decade van april. De gemiddelde doortrekdatum van Blauwe kiekendief ligt op 11 april (AVN-2). Beide waarnemingen 'kloppen' dus op het angstwekkende af.

graspieper, foto: René Dumoulin

De Bosruiter van 17 april (Job de Boer) in de Steenwaard daarentegen is een 'een echte vroege'. De eerste trekkers worden bij Breskens door- gaans rond 15 april gezien (VTN) met een mediane datum van 10 mei. Ook de Groenpootruiters van Stijn Brand (1 ex. Einde Weidsteeg) en Bram Rijksen (6 exx. Steenwaard) zijn vroege waarnemingen. Landelijk piekt de voorjaarstrek eind april / begin mei (AVN-2). Paul Hoekstra zag op 24 april een Kleine bonte specht aan de Parallelweg West.

Supertrek

In de week van 15 t/m 19 april vliegen dit jaar vele honderduizen- den graspiepers over Nederland. Zij zijn door de aanhoudende oosten- winden 'naar de kust geblazen' en zetten daar hun trek naar de noordelijke broedgebieden voort. Bij Breskens passeert op 15 april het grootste dagaantal ooit: meer dan 400.000 exx.

De oplettende waarnemers zagen ook in de West-Betuwe ongewone aantallen. In de avondschemer trokken op 15 april vele honderden exemplaren in één grote groep richt- ing NNO over de Meent. Op 18 april, tijdens een vroege vogeltelling langs de Lekdijk, werden nog honderden Graspiepers trekkend waargenomen ter hoogte van de Goilberdingerdijk.

Bronvermelding / verklaring van de gebruikte afkortingen

BIP

Broedvogels inventariseren in proef- vlakken, van Dijk A.J., 1996
SOVON, Beek-Ubbergen

AVN-2

Avifauna van Nederland, deel 2
Bijlsma R.G., Hustings F &
Camphuysen C.J. 2001
GMB Uitgeverij / Uitgeverij KNNV,
Haarlem / Utrecht

VTN

Vogeltrek over Nederland 1976 -
1993

LWVT/SOVON, 2002

Uitgeverij Schuyt en Co, Haarlem

April	Ruim 150 meldingen
Waarneming van de maand (ex aequo)	de Kerkuil op 13 april door Daniël Beuker aan de Korte Avontuurse weg.
	de Draaihals op 15 april door Bruce Collé, Daniël Beuker en Nicoline Stark in de Zandput Rietveldse weg.
Op 13 april zag Daniël Beuker een Kerkuil vliegen bij de Korte Avontuurse weg. Deze prachtige uil wordt zeker niet jaarlijks waargenomen. De waarneming ligt binnen de datumgrenzen van een geldig 'territorium' (BIP). Uit de afgelopen jaren zijn enkele aanwijzingen bekend dat een Kerkuil verbleef bij Fort Everdingen. In 2002 trof Peter Kaan een exemplaar dood bij zijn oprit langs de Goilberdingerdijk aan. Waarschijnlijk een verkeersslachtoffer.	
De Draaihals van Daniël Beuker c.s. op 15 april is een prachtige waarneming. "De eerste Draaihalzen verschijnen doorgaans half april. De hoogste aantallen worden landelijk in de laatste decade van april en de eerste decade van mei waargenomen (AVN-2)." Het is de derde voorjaarswaarneming en de 8ste in totaal 'ooit' voor de NVWC.	

Mei	
Waarneming van de maand	De zingende Ortolaan van Louis van Oort op 24 mei aan het Bakelbos
Mei is nog niet afgelopen. Eigenlijk is het dus niet redelijk om dan al een soort van de maand te kiezen. Terwijl ik de laatste hand aan deze rubriek leg krijg ik telefonisch de melding van Louis door dat hij tijdens de dijkinventarisatie een zingende Ortolaan bij het Bakelbos heeft gezien. De waarneming is extra bijzonder omdat het onze eerste voorjaarswaarneming is, die nota bene nog valt binnen de landelijk vastgestelde data die gelden voor een broedgeval!	
Ortolanen zijn dwaalgasten voor Culemborg: 12 waarnemingen van 13 exx. tussen 1975 en 2002. Alle waarnemingen zijn in het najaar gedaan; de laatste stamt al weer uit 1996. AVN-2 geeft de volgende informatie. "De Ortolaan was in Nederland aan het begin van de 20 ^e eeuw plaatselijk een vrij algemene broedvogel. De populatie bedroeg wellicht 3000-5000 paren in 1900. In de jaren '80 en '90 kreeg het uitsterfproces zijn beslag met 2 gevallen in 1995. Daarna vonden incidenteel broedgevallen plaats." Nu valt een 'eenmalige waarneming van een zingend exemplaar binnen de datumgrenzen zonder dat aanwijzingen voor broeden werden verkregen' in de 'laagste zekerheids categorie' voor een broedgeval. Daarom de informatie over de trek er maar eens bij gehaald (AVN-2). "Ortolanen worden waargenomen van april tot oktober. Ortolanen arriveren laat in Nederland. De mediane doortrekdatum voor de Zuid-West Veluwe is 16 mei." Uit de begeleidende grafiek valt op te maken dat de doortrek het sterkst is in de eerste twee decades van mei, met ca. 300 c.q. 150 getotaliseerde waarnemingen tussen 1989 en 1998. Kortom, een superwaarneming van Louis. Verschillende gealarmeerde vogelaars hebben daarna nog naar de Ortolaan gezocht; helaas vergeefs.	

Adressen

Contactadres:

Natuur-en Vogelwacht Culemborg
Clubhuis "De Ketelvink"
Middelcoopstraat 1A
4102 CE Culemborg
Postbankrek.: 83.31.858
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: info@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Bestuur:

Kars Veling (voorzitter)
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 16 89
E-mail: karsveling@planet.nl

Gonda Baard (secretaris)
Martinus Nijhoff 13
4103 WP Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 13 94
E-mail: mwbaard@hetnet.nl

Yme Jan Bosma (penningmeester)
Wilgenboom 51
4101 WK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 30 08
E-mail: bosmawerf@cable4u.nl

Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50
E-mail: geen

Gerrie Monfils-Evers
31-de Limiet 5
4131 NR Vianen
Telefoon: 0347 - 377638
E-mail: gerrie.monfils@wanadoo.nl

Frans Waroux
Irene Vorrinkstraat 69
4105 JA Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 53 93
E-mail: f.h.waroux@hetnet.nl

Postadres Redactie De Hak-al:
Ellen Geleedst
Dorpstraat 24
4111 KS Zoelmond
Telefoon: 0345 - 52 19 53
E-mail: vanveen.geleedst@planet.nl

Lidmaatschap en

Contributie:

Nieuwe leden en adreswijzigingen
kunnen worden doorgegeven bij:
Toine Laar
Van Kamebeeklaan 4
4102 BZ Culemborg
Telefoon: 0345-51 72 81
E-mail: info@nvwc.nl

Betaling geschied per toegezonden
acceptgirokaart.
Jeugd lidmaatschap 7,00 euro per
jaar; volwassen, gezins,
postlidmaatschap 14,00 euro per
jaar.

Coördinatoren:

*Kampen, lezingen, dia-avonden en
cursussen:*
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50

Nestkastenwerkgroep:
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 01 35

Vogelwerkgroep:
Jouke Altenburg
Merelweg 30
4105 WZ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 98 47

Zoogdierenwerkgroep:
JanDirk Buizer
Hoefblad 38
4102 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 17 15

Plantenwerkgroep:
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50

Insectenwerkgroep:
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 16 89

Knotwilgenwerkgroep:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

Paddenwerkgroep:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

Werkgroep Wintervoeding Vogels
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 01 35

Werkgroep Natuurfotografie:

VACANT

Begeleiding jeugdgroepen:
Gerrie Monfils-Evers
31-de Limiet 5
4131 NR Vianen
Telefoon: 0347 - 37 76 38

Contact-adressen:

Dierenambulance Vianen:
Tini de Bis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
Alarmtelefoon: 06-51 11 12 90

Kinderboerderij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 88 09

Diverse Natuurorganisaties:

Milieu:
Luchtverontreiniging
Alarmnummer: 026 - 44 52 220

Veldpolitie:
(Werkhoven)
Den Hartog: 0345 - 55 15 58
(Cothen)
Vrieling: 0345 - 56 16 75
(Zeist)
Meldkamer: 030 - 69 24 824

Gemeentepolitie Culemborg:
A.J.A. Helmond
Boerenstraat 11
4101 EX Culemborg
Telefoon: 0345 47 77 777

Vereniging Milieufederatie:
Tweede Weteringplantsoen 9
1017 ZD Amsterdam

Gelderse Mileudefensie:
Jansbuitensingel 14
6811 AB Arnhem
Telefoon: 026 - 35 15 0369

*Milieuwerkgroep Noordwest-
Betuwe:*
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

*Werkgroep Milieu
Geldermalsen:*
Henk ten Berge
Twee Morgen 16
4196 JT Tricht
Telefoon: 0345 - 57 39 74

Milieuwerkgroep Buren:
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
Telefoon: 0345 - 50 20 61

Informatie:

Clubhuis:
"De Ketelvink" voormalig
"Ketelhuis" op Terweijde.

Bibliotheek:
Boeken/verslagen/tijdschriften in
"De Ketelvink"
Geopend: vrijdag van 19:00 tot
19:30 uur.
(Met uitzondering van de maanden
juli en augustus)
Gerrie Monfils
Telefoon: 0347 - 37 76 38

Het Vogeljaar:
Jaarabonnement door
overschrijving van 12,55 euro op
girorekening van de N.V.W.C.,
ondervermelding van "Het
Vogeljaar"

Verbandtas en -trommel:
Voor alle activiteiten is er een
verbandtas en -trommel aanwezig
in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m.
na gebruik doorgeven aan de
beheerder:
Ellen Geleedst
Dorpstraat 24
4111 KS Zoelmond
Telefoon: 0345 - 52 19 53

Inleveren vogelwaarnemingen:
Jouke Altenburg
Merelweg 30
4105 WZ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 98 47
e-mail: altpla5@freeler.nl
Of de speciale bak in
"De Ketelvink"

Vogelopvang:
Alle "wilde" zoogdieren en vogels,
die hulpbehoevend zijn kunnen
gebracht worden naar:

(tijdens kantooruren)
Kinderboerderij "de Heuvel"
Jan Kaper
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 06 - 51 57 23 05

(Na kantooruren)
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 01 35

juli

1	
2	19:00 - plantenwerkgroep
3	
4	
5	10:00 - instectenwerkgroep Lanxmeer
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
16	Inleveren Convo-teksten tot 30 septem
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

augustus

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
16	
17	
18	
19	20:00 - bestuursvergadering
20	
21	
22	
23	
24	
25	inleveren copij Hak-al en teksten convo tot 15/11
26	
27	
28	
29	
30	
31	

september

	20:00 - fotowerkgroep
1	
2	
3	19:30 jeugavond
4	
5	20:00 - bestuursvergadering
6	
7	
8	19:30 jeugdavond - viermuzenexcurisie (20:30)
9	
10	
11	
12	20:00 - leden voor leden (Dia-avond)
13	
14	
16	
17	
18	
19	19:30 jeugdavond
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

**Indien deze Hak-al onbezorgbaar
 graag retour aan:
 N.V.W.C.
 Middelenstraat 1a
 4102 CE Gulemborg**